

OSMANLI (TÜRK) - YUNAN DENİZ SİLAHLANMA YARIŞI

Amiral AFİF BÜYÜKTUĞRUL

Beni bu konuda etraflı bir inceleme yapmaya götüren neden 1951, 1953 yıllarında Roma Büyükelçiliği nezdinde Deniz ateşesi bulunduğum sırada, rastgele olarak, İstiklâl savaşımızdan hemen sonra Yunan Büyükelçiliği yapmış olan Ekselans Papa ile yaptığım bir konuşma oldu. Ekselans Papa, nezaket konuşmalarından sonra sözü Türk - Yunan ilişkilerine getirdi ve şu fikri ortaya attı: “Osmanlı devletinden ayrılmakla en büyük günahı biz işledik. Çünkü ayrılmadan önce Osmanlı devleti içinde çok mutlu bir hayatımız vardı. Osmanlı İmparatorluğunun dağılması ise en acı sonucunu kocaman bir ekonominin paralanmasında verdi. Artık ufak ufak Arap ve Balkan devletlerinin, Türkiye Cumhuriyetinin ve Yunanistan’ın yalnız başlarına eski mutluluğa kavuşmaları hiç mümkün değildir”.

Gerçekten de Türk ve Yunan milletlerinin yaşadıkları coğrafya Avrupa uygarlığının doğu tarafını koruyacak bir noktada idi. Ünlü Alman mareşalı “Almanya bin yıl Avrupa uygarlığını Slav tehlikesine karşı korudu”¹. dedikten sonra elbette Osmanlı Devleti de, Çarlık Rusyasına karşı onsekiz savaş yapmakla, ikiyüz yıl aynı hizmeti görmüştü. Üstelik bu hizmeti görürken İngiltere’nin dostluğu değil düşmanlığı ile karşılaşmıştı: 1771 yılında Çarlık filosu Çeşme’de Osmanlı filosunu yakarken Ruslara o rehberlik etmiş ve hatta Rus amiralına Boğaza saldırmayı bile teklif etmişti; 1827 yılında içinde Navarin limanında yatan Osmanlı donanmasını o yakmıştı; Kırım savaşından önceki Osmanlı-Rus savaşında Rusların Sinop’ta Osmanlı filosunu yakmasına da İngiliz amiralı neden olmuştu².

¹ Guderian: Avrupa böyle savunulamaz (İtalyanca çevirisi) sayfa 8.

² Amiral Adolph Slaid’in kitabıyla (Kırım Harbi — Genelkurmay Başkanlığı yayını) Stradford Cuning’in hatıraları (Can Yücel çevirisi — İş Bankası yayını) karşılaştırılınca şu olay ortaya çıkmaktadır: Osmanlı Donanması danışmanı Slaide Sinoba, Rus gemilerinden kuvvetli kalyonların gönderilmesini teklif etmiş; Derya kaptanı “Sadrazâm buna razı değil” gerekçesiyle reddetmiş . . . Kalyonların gönderilmemesini ise sedrazâma, İngiliz filosu komutanı Amiral Dundas sağlık vermiş.

Demek ki, İngilizler, Çarlık Rusyasının sıcak denizlere çıkmak politikasından ne dereceye kadar rahatsız oluyorlarsa; Akdenizdeki büyük Osmanlı donanmasından aynı derecede rahatsızlık duyuyorlardı. Onlara göre Osmanlı devleti, Çarlık Rusyasına karşı Kuvvetli bir kara kuvveti yapmalı, deniz savunmasında ise İngiltereye muhtaç yaşamalı idi.

İngiltere deniz politikasının bir gereği de Akdeniz devletleri arasına nifak sokup bu devlet donanmalarının İngiltere aleyhine birleşmelerini önlemektir. Bir Yunanistan yaratmak,; bu Yunanistan'ı Osmanlı devletiyle kavgalı tutmak, elbette, İngiliz çıkarlarına hizmet etmek demektir. Belki de bunun için Lord Byron Yunanistan'a gönderilmiş; eline de çok faal bir propoganda programı verilmişti. Lord Byron, eski Bizansla hiç bir ilişkisi olmayan Grek'leri Bizans uygarlığının varisi haline sokmuş ve bütün dünyayı buna inandırmıştı³.

Diğer taraftan Çarlık Rusyası da Osmanlı devletini iki cephe arasında bırakmak ve boğazları almaya hak kazanmak için, özgür bir Yunanistan kurmakta çıkar bulmuş; Grek soylu kişileri Çarlık ordusunda eğitmiş; onlara önemli vazifeler vermişti, Nitekim ihtilâl liderlerinden Ypsilanti Çar Alexandr'ın yaveri idi. Onu, yıllarca tahrik ettikten sonra Yunanistan'a Çar yollamıştı.

Bir tanesi kara kuvveti, öteki de deniz kuvveti açısından o zamanki dünyanın en büyük iki devleti tarafından tahrik edilen ve yardım gören Grek'lerin kuracakları yeni devletin temellerini vahşete dayamaları dikkate şayandı. Orejinal bir vahşetti bu: Hem Türkleri katliâm ediyorlar; hem de öldürülen Türklerin kemiklerini "Türklerin öldürdükleri Yunanlıların kemikleri" diye gösteriyorlardı⁴.

³ Adolph Slaid: Müşavir Paşanın Türkiye seyahatnamesi (Deniz Kuvvetleri yayını) Sayfa 35.

⁴ Stradfod Cunning bize şu bilgiyi verir (İş bankası yayını): İstanbul'a gelirken Chia odasında Yunanlılar bana, bir uçurumun altında kümelenmiş olan kemikleri gösterdiler ve bunları kadın ve çocuk dinlemeden Türkler öldürdü dediler ... Adolphe Slaide ise şunları yazacaktı: "Yunan korsanları Anadolu kıyısından topladıkları Türkleri Chio adasına getirmiş ve bu adadaki Papaz'a yazılı bir mektubu da ellerine vermişlerdi. Bu mektupta "Gönderdiğimiz Türkler iyi ve çalışkan insanlardır.". Onları öldürmeyip, çalıştırırsanız çok yararlanırsınız" diye yazıyordu. Ama Papaz eline davulunu alır, sokaklarda "adayı Türkler bastı" diye dolaşır. Türklerin hepsini öldürtür.

İşte İngiliz Büyükelçisine gösterilen kemikler bunların kemikleridir.

Osmanlı ve Yunan Devletleri:

Özgürlük kazanan Yunanistan Osmanlı devletine oranla bir nokta teşkil ediyordu ama; bu nokta Osmanlı devletini besleyen ana deniz yolunun tam da üzerinde idi. Artık Yunanistan coğrafi olarak Osmanlı ekonomisine eğemendi. Kuvvetli bir donanma yapardıktan bu coğrafyayı değerlendirirse Osmanlı devletinin tekrardan kuruluşundaki ada ablukası altına alabilir; bu devleti çökmeğe hükümlü edebilirdi.

Belki de bu durumu yaratan Osmanlı devletinin, vaktiyle Yunanistan kıyılarını daimî şekilde kontrol altında tutacak bir donanma ve deniz üssü şebekesi kudreti meydana getirememesi ve federal bir devlet kuramaması olmuştu. Osmanlı devletinin donanmasız bir deniz imparatorluğu halinde bulunması Yunanistan özgürlüğünün birinci nedeni idi. Bir donanma vardı ama; bu donanmanın hiç kudreti yoktu. Navarin baskını da yabancıların bu kudretsizliği bildiğine en kuvvetli işaretti.

Şu halde Yunanistan istiklal kazanınca Osmanlı devletinin yeni stratejik tedbirler alması zorunluk olmuştu: kudretli bir donanma yapmalı; Yunanistanı tabii abluka altında tutacak üs şebekesi meydana getirmeli ve Ege adalarının nüfus çoğunluğunu Türk unsuru haline getirmeli idi. Esasen milyonlarca Türk'ü Balkanlar'a, Arabistan'a, İran'a, Rusya'ya hicret ettiren Osmanlı Devletinin, stratejik değeri pek büyük olan Ege adalarını bomboş bırakması hata idi.

Bütün otoriteler Sultan Aziz'in büyük donanma yaptığını belirtmişlerdi ama; hükümdar'ın donanmayı yapmaktaki düşüncelerini belirten yoktu. O, belki de bu düşüncelerle hareket etmişti. Fakat yaptığı donanma mübalagalı ve ihtiyaç karşılığı değildi: Çarlık ve Yunan donanmasından mübalagalı derecede üstün ve İngiliz ve Fransız donanmalarından da çok zayıf ve her hangi bir tersane geleceğine dayanmayan donanma...

Böylece Sultan Aziz'in yaptığı donanma, devletin ekonomi şartlarına cevap vermediği için, zamanının Başbakanı Keçeci Fuat Paşa başta olmak üzere, parlamento ve kamuoyunda donanma aleyhtarları fikirler meydana getirmişti⁵. Bu donanmanın bizim konumuzla ilgili tek tarafı Yunanistanın Rus müttefiki olarak 1877-1878 Osmanlı-

⁵ Haluk Şehsuvaroğlu: Sultan Aziz Sayfa. 5.

Rus savaşına girmesini önlemesi idi⁶. Demek ki Yunanistanı düşman durumundan çıkarıp, coğrafi durumun gerektirdiği dost haline sokmak sadece donanma varlığı ile mümkün olabilirdi.

Sultan Hamit II'ye gelince; Başta Tarık Yılmaz Öztuna olmak üzere⁷ son günlerde bu hükümdara donanma konusunda methiyeler yazılması bilgilerimizi şaşırtmıştı ama; meclisi mebusan tutanakları ve arşiv belgeleri bunun aksini ispatlıyordu.

Böylece Osmanlı devletinde Donanmadan daha önemli olarak deniz kültür ve politikasının yok oluşu Yunanistan'ı Enosis politikasında umutlandıran birinci neden oldu.

Enosis Politikası:

Geçmiş eski Bizans uygarlığına bağlanınca ve buna tekmil Avrupa milletleri inandırılınca Girek'lerin hemen Enosis politikasına başlamaları pek zor olmamıştı. Enosis deyince, biz, Yunanistan'ın eski Bizans topraklarına konmak istediklerini anlıyorduk. Lakin böyle bir uzak hedefe yönelmek için onların plânladıkları kurallar olmalı idi:

- a) Batı Anadolu'daki Rum azınlığını çoğunluk haline getirmek;
- b) Özellikle deniz ticareti olmak üzere Osmanlı ekonomisine eğemen olmak;
- c) Fener Patrikliğinin yapacağı dinî çabalarla Rum vatanlarda Türk düşmanlığını kökleştirmek;
- d) Avrupa ve Amerika'da Türklük aleyhine propaganda kampanyası açmak;
- e) İlk fırsatta Anadolu'yu çevreleyen adaları Almak ve Osmanlı devletini, tekrardan kuruluşundaki tabii abluka içine sokmak;
- f) Donanması kuvvetli olursa Osmanlı devletine dost görünmek; Donanması zayıflarsa hemen saldırı politikasına geçmek.

Bu planın bizim bildiğimiz belgesi yoktu ama; Yunan istiklâlin-denberi gördüğümüz Yunan tutumu bize bunları anlatıyordu.

Sultan Aziz ve Sultan Hamit II dönemlerindeki Girit ve diğer adalarındaki isyanlar bu politikanın izlenmesinden başkası değildi.

⁶ Prof. Enver Ziya Karal: Osmanlı Tarihi Cilt VIII.

⁷ Tarık Yılmaz Öztuna: Türkiye tarihi: Cilt XII S. 204.

Nitekim Sultan Aziz donanması kudretlenir kudretlenmez Yunanistan saldırısını geçici olarak durduracak; Girit Beyi Eleftros Venizelos da Osmanlı devletine bağlı bir Girit'i Yunanistan'a katılmaya tercih edecekti⁸.

Karşılıklı Donanmalar:

Donanmaların devlet politikasından hız alacağı tabii idi. Bu konuda söylenmiş iki büyük söz de vardı: Amerikalı Amiral Mahan, daha 1890 yılında "Deniz satvetinin temeli kamuoyunun deniz sorunluğuna yakınlığıdır; deniz sorunlarına yakın olmayan milletler kudretli donanma yapamaz" diye yazmış⁹; Amiral Fioravanzo da: "Hükümet ve parlamento deniz sorunlarını bilmiyorsa Donanma komutanının kudretli olması savaşı kazanmaya yetmez" demişti¹⁰. Osmanlı devletinin ekonomik buhran içinde ve kapitalasyonlar etkisinde yaşaması ve her tarafının yabancı saldırısına hedef olması hükümet adamlarının deniz sorunlarına daha fazla eğilmesini gerektiriyordu. Ne çare ki Sultan Hamit II donanmayı hapsedecek ve devleti denizcilik kültüründen yoksun bırakacak¹¹; ikinci meşrutiyet de büyük donanma yapımı geciktirecekti. Celâl Bayar İkinci meşrutiyet donanmaya önem verdi diye yazacaktır¹²; ama Meclis-i Mebusan tutanakları bunun aksini ortaya koyuyordu¹³.

Yunanistan'a gelince; donanma hazırlığına daha Ocak 1853 de başlamıştı: Çar Nicola 9 Ocak 1853 günü Osmanlı devleti için "Hasta adam" fikrini ortaya atınca, büyük devletler arasında Yunanistan da kendi enosis hayaline kapılmış ve ilk donanmasını ısmarlamıştı. Bu donanma küçüktü ama denizcilik geleneğine uygun olarak kurulmuş ve bu donanmaya yardımcı bir kuvvet ve ekonomiye de te-

⁸ Vernon: Balkan tarihi (Tarafımdan yapılan Türkçeye çevirisi el yazması olarak Genelkurmay harp tarihi kütüphanesinde muhafaza edilmektedir) Sayfa 249 (Bu bilgiyi Sayın İsmet İnönü'ne naklettiğim zaman "Venizelos bunu bana da anlatmıştı" buyurmuşlardı).

⁹ A. T. Mahan: Influence of sea Power upon history Sayfa 105

¹⁰ Giuseppe Fioravanzo: I comandi Navali Ön söz.

¹¹ Meclis-i Mebusan zabıt ceridesi: 1327 deniz bütçe müzakeresi ve Bursalı Mehmet Nihad: Larcerden dilimize çevirdiği Cihan harbinde Türk harbi adlı kitabın ikinci cildine eklediği kişisel kanısı.

¹² Celâl Bayar: Ben de yazdım Cilt III Sayfa. 854.

¹³ Meclis-i Mebusan zabıt ceridesi: 1327 deniz bütçesi müzakeresi.

mel bir kuvvet olarak büyük bir ticaret filosunuda gerçekleştirmişti. Bu donanma, Sultan Aziz'in yaptırdığı büyük donanma karşısında zayıf kalacaktı ama; büyük donanmanın 1877-78 Osmanlı - Rus savaşında kifayet gösterememesi; sonra da Sultan Hamit II tarafından Haliç'e bağlanması Yunanistan'a büyük cesaret verecekti. İşte Osmanlı-Yunan deniz silâhlanma yarışı böyle başlamıştı.

Sultan Hamit II Donanması:

Sultan Hamit II'nin donanmaya önem verdiği, yeni savaş gemileri yaptırdığı, Boğaz tahkimatını yenilediği yazılmıştı¹⁴. Sultan Hamit'in biri İngiliz amiralı (Amiral Wood) öteki de Alman amiralı (Amiral Ştarki, sonra amiral Hoffe) olmak üzere iki tanede deniz danışmanı vardı¹⁵. Bahriye nazırı yaveri yarbay Osmanın zoruyla "Ceridei Bahriye" dergisinin de çıkarılmasına izin vermişti¹⁶.

Ama aleyhteki belgeler şunlardır:

1. Subaylar, günlerini gemilerde değil, Kasımpaşa kahvelerinde geçiriyorlardı¹⁷;
2. Subaylarda hiç bir savaş bilgisi yoktu¹⁸;
3. Maaş alamayan personel gemi parçalarını hurdacılaraya satıyorlardı¹⁹.
4. Koskoca donanmadan Japonya'ya gönderilecek bir gemi bulunamamıştı.

Demek ki ya Sultan Hamit danışmanlarına donanmayı göstermemiş ya da danışmanlar, Avrupa'nın Türkiye'yi uyandırmamak politikasına uyarak²⁰ hiç emek harcamamışlardı. Lakin bu durumdan yalnız Sultan Hamidi suçlu tutmak doğru olamaz. Çünkü elimizde kendisinin Donanma komutanı Müşiramerin (Büyükamiral) Hasan Rami'ye yazdığı mektup vardı: (Savaştan önce bana donanma savaşa hazır diye mazbatalar gönderdiğin halde; şimdi neden teğ-

¹⁴ Tarık Yılmaz Öztuna: Türkiye tarihi Cilt XII S. 204 ve sonrası.

¹⁵ 1315 Bahriye nezareti salnamesi (Deniz müzesinde)

¹⁶ Süleyman Nutku: Ertuğrul Faciası S. 23.

¹⁷ Süleyman Nutku: aynı eser Sayfa. 35.

¹⁸ Türk Tarih Kurumu Belleteni Cilt XXXVI, Sayı 143, S. 316.

¹⁹ İngiliz amiralı McKerr: İngiliz Bahriye nezaretine verdiği repordan.

²⁰ Prof. Pierre Renouvin: Birinci Dünya savaşı tarihi (Adnan Cemgil çevirisi)

menlere de imzalattığın donanma hazır değildir mazbatası yolluyorsun?"²¹

1897 Osmanlı - Yunan savaşına bu koşullarda hazırlanmış büyük bir donanma katılmıştı: mürettebat savaş gemilerine savaş ilân edildikten sonra verilmiş; toplar savaş ilân edildikten sonra tecrübe edilmiş; yıllarca gemi sintinelerinde²² biriken ve mikroplanan sular salgın hastalık çıkarmış²³; gemiler daha denize açılmadan köprülere çarpmış²⁴; muharebe etmek şöyle dursun gemi komutanlarına İstanbul'dan Çanakkale'ye nasıl gidileceği öğretilmişti²⁵.

Eğer Kara Kuvvetleri bu savaşı üç hafta gibi çok kısa zamanda sonuçsuz bir zafere ulaştırmasa Devlet çok acı neticelerle karşılaşacaktı. Ama savaşın Sultan Hamit'e kazandırdığı yüksek prestij de donanma konusunda araştırma yapılmasını ve acı durumdan dersler çıkarılmasını önlemişti.

Kültürsüzlük Etkileri :

Osmanlı devletindeki kültürsüzlüğün etkileri bir tanesi deniz kuvvetlerinin içinde, öteki de devlet sorumlularında olmak üzere iki tane oldu: Deniz kuvvetlerindeki etki stratejik ve taktik fikirlerden yoksun kalmaktı. Teknik fikirler de ortada yoktu. Bazı subaylar kendi kendilerini yetiştirmişlerdi ama; bunların bilgilerinde fikir birliği sağlanamamış ve deniz kuvvetlerine yarar sağlanamamıştı. Nitekim gemiler İtalya'daki tadillerinden sonra bile kifayetli bir savaş gemisi manzarası alamamıştı. Aynı top anbarındaki topların hem cinsleri hem de çapları başka başka idi²⁶. Topların merkezî ateş idare kuleleri de yoktu. Bu hal 1897 Osmanlı - Yunan savaşına kadar dikkati çekmemişti.

Dıştaki etkinin başında Donanma inkârı geliyordu: Harbiye Nezaretinin bazı mensuplarında Donanma yapmak yerine demiryolu yapmak fikri doğmuştu. Bu tezi savunanların yazar olarak başında

²¹ Amiral Mehmet Raşit: Hatıra notları (El yazması, Türk Tarih Kurumu kütüphanesinde).

²² Hasan Rami: Hatırat S. 28.

²³ Gemi sintinesi: Gemi teknesinin en alt kısımları...

²⁴ Celâl Bayar: Ben de yazdım Cilt III S. 854.

²⁵ Amiral Mehmet Raşit'in hatıra notları.

²⁶ Top anbarı: Sonradan Kazmet adını alan topların monte edildiği alt güverte.

serasker Rıza Paşa'nın oğlu Süreyya vardı²⁷. Fakat polemik kara ve deniz askerî dergilerinde çok uzun sürmüştü. Dikkate şayan olanı Genelkurmay Başkanı Ahmet İzzet Paşa'nın ilk önce demiryolu lehine yazdırması, sonra polemiği kesiniz diye emir vermesi idi²⁸.

Demiryolunu tercih edenler Donanmayı sadece askerî bir kuvvet ve cephe vasıtası olarak düşünenlerdi. Nitekim şunlar söylenmişti: "Kıyıları top koyarak da savunabiliriz²⁹; düşman çıkarmalarına karşı da seyyar ordu kullanırız. Yeter ki demiryolu yapılp kara kuvvetlerinin stratejik manevra gücü arttırılsın..."

Halbu ki donanmanın ilk vazifesi savaş ekonomisinin güvenliğini sağlamaktı. Kara kuvvetlerine de beslenme ve stratejik manevra yapmak olanağını sağlayacaktı. Kara kuvvetlerinin kısa sürecek savaşın silâhı olmasına karşılık deniz kuvveti uzun sürecek savaşın silâhı oluyordu²⁹. Savaşların kesin sonucu karalarda alınıyordu ama; uzun süren savaşlarda denizlere eğemen olmayan kara kuvvetleri bu neticeyi alamıyor ve savaşı zafere ulaştıramıyordu. Örneğin kısa süren 1897 savaşını zafere ulaştıran Osmanlı kara kuvvetleri, sırf, cepheleri besleyecek denizyollarına güvenlik sağlanamadığı için Balkan savaşında (1912-1913) yenilmişti.

Bundan ötürü Osmanlı devleti 1897 savaşının zafer şenliğini yaparken Yunanistan Patrikhane aracılığı ile İstanbul'daki Rum vatandaşlara haber yollamaktan çekinmemişti: "Varsın Osmanlı kara kuvvetleri kuvvetli olsun. Deniz kuvvetimiz üstün oldukça er ya da geç İstanbul'u alacağız"³⁰.

Sultan Hamit II'nin Yaptığı Donanma:

Sultan Hamit 1897 savaşından sonra bazı kruvazör ve torpitobot ısmarlamıştı. Lakin yabancı kaynaklara göre bu ısmarlama politik nedenlere dayanıyordu³¹: Ermeni tehcirinden zarar gören Ermeniler Amerika, İngiltere, Fransa ve İtalya hükümetlerine başvurarak Osmanlı devletinden tazminat almak için onların aracılığını istemişler;

²⁷ Suadiye pilajını ve Süreyya sinemasını yapan kişi.

²⁸ Bu dönemi yaşamış emekli deniz albayı Ali Haydar'ın lutfettiği bilgi.

²⁹ Giuseppe Fioravanzo: I comandi Navali Ön söz.

³⁰ Teofanidis: Amiral Konduriotis'in yanında (Lutfi Çekiç çevirisi, Deniz Kuvvetleri yayını) S. 25.

³¹ Teofanidis: Aynı eser Sayfa 43.

Osmanlı hükümeti de kendini kişilere muhatap görmediği için bu isteği reddetmişti. Nihayet, Osmanlı hükümdarının da kabul ettiği bir hal çaresi bulunmuştu: Osmanlı devleti bu devletlerin tersanelerine, vereceği para gemilerin gerçek değerinden çok fazla olacak gemiler ısmarlayacak; bu devletler de fazla parayı Ermenilere dağıtacaktı.

İngiltere'ye Hamidiye kruvazörü, Amerika birleşik devletlerine Mecidiye kravazörü, İtalya'ya Drama Kruvazörü³² ve Fransa'ya muhrip ve torpilotbotlar böyle ısmarlanmıştı.

Bu hareket, gemileri yapmalarına rağmen, özellikle İngiltere'yi ikaz edecek ve su devleti Osmanlı donanmasına ilişkin araştırma yapmaya götürecekti: Gizli olarak İstanbul'a Mckerr³³ adlı bir amiral yolluyor ve ondan Osmanlı donanmasına ilişkin rapor istiyordu. İnceleme sonunda Amiral Mckerr: "Türk Donanma ve denizciliğinden söz edilemez; Türk donanması bir kuvvet değildir" diye yazmıştı³⁴.

Demek ki Sultan Hamit II'nin savaş gemileri alması donanmayı kuvvetlendirmek isteğine dayanmıyordu. Sadece 1897 savaşına kadar Haliç'te tutulan donanma bundan sonra Çanakkale'de tutulmuş, Midilli adasından öteye gönderilmemiş, savaş eğitimi yaptırılmamıştı. Bu halin ikinci meşrutiyet sonrası donanmada da etkisi olacak ve bu etkenlerin kaldırılması da çok zorlaşacaktı.

Buna mukabil Yunanistan, malî durumdan ötürü, Osmanlı devletine eşit donanma yapamayacağını anlayarak, yalnız, elindeki üç zırhlıyı tadilen onartmış; fakat bir amiral başkanlığında Fransız deniz eğitim kurulu getirerek kuvvetlerini kifayetli hale sokmak çabasına başlamıştı.

İkinci Meşrutiyet Sonrası :

İkinci Meşrutiyetten sonra Osmanlı devletinin deniz kuvvetlerini etkileyen âmiller, devletin politikası, İngiliz eğitim kurulu, Meclisi

³² Osmanlı - İtalya savaşının (1911-12) çıkmak ihtimalinden ötürü, İtalyanlar bu geminin yapımını geciktirmişler, sonra da Osmanlı devletine vermemişlerdi. Bu gemiyi Libya adıyla 1936 yılına kadar kendi donanmalarında kullanmışlardı.

³³ Amiral McKerr Balkan savaşındaki ikinci muharebede Osmanlılara karşı Yunan donanmasına komuta eden amiraldi.

³⁴ Ricard Hough: The Great Dreadnought (Harper and Row, Publisher, New York) S. 84.

Mebusan'ın tutumu ve büyük Türk milletinin isteği olmak üzere, dört tanedir.

Şimdiye kadar yayınlanan anılardan anlıyoruz ki İkinci meşrutiyeti hazırlayan zamanın genç subayları arasında, birbirine karşı gelen, iki ayrı fikir vardı. Enver Paşa taraflıları İttihad-ı İslâm (dünyadaki müslümanları Osmanlı bayrağı altında birleştirme) politikası peşinde idiler³⁵. Atatürk ve Kâzım Karabekir Paşa ise, daha o zaman misak-ı milli politikası istiyorlardı³⁶. İktidara Enver Paşa'nın daha fazla yaklaşmasından ötürü İttihad-ı İslâm politikası üstün gelmiş ve bu tarzda, denizde zayıf olmasına rağmen, Osmanlı devleti saldırıya hazırlanan bir devlet halinde görülmüştü.

Bu politika hem çarlık Rusyasını hem de Yunanistanı endişelendirmeli idi ama; bu politika, Anadolu'da yaşadığımızı göre, donanmasız nasıl yürütülebilecekti? Meclis-i Mebusan tutanaklarına göre Harbiye nazırı donanma yapmak taraflısı olmamıştı³⁷. Memleketin deniz savunmasını savunan ise Serfice milletvekili Boşu Efendi idi. Bu konuşmaların ışığında donanma yapmanın ne kadar gecikmiş olduğu gayet iyi belli oluyordu³⁸.

İkinci Meşrutiyet sonrası silâhlı kuvvet reform çabaları içinde kara kuvvetlerine Alman generalleri, deniz kuvvetlerine de İngiliz amirallarının getirilmesi, bir politika gereği olarak, ön görülmüştü ama Almanya ve İngiltere Avrupa'da birbirine kanlı bıçaklı düşman yaşıyorlardı. Bu halin Osmanlı silâhlı kuvvet işbirliği eğitimine zarar vereceği kimsenin dikkatini çekmemişti. Nitekim Harbiye Nezareti çıkacak bir Balkan savaşında Ege deniz egemenliğinin Yunanlılarda olacağını kabul ettiğini savaş projelerine yazıyor³⁹; Balkan savaşında donanmayı Çanakkale müstahkem mevki komutanı generalin emrine

³⁵ Biz okulda iken bize "Ey sancak, ulu sancak üçyüz milyon Müslüman gene senin olacak" diye şarkı öğretmiş ve yıllarca söyletmişlerdi. Bu şarkı Donanmasız bir deniz imparatorluğunun şarkısı idi.

³⁶ Kurmay albay, Milletvekili ve Büyükelçi Rahmi Apak anlatmıştı: "Selânik'teki bir toplantıda herkes ittihad-ı islâmdan söz ediyordu. Atatürk'ün susması dikkat çekmişti. Fikri sorulduğu zaman kâğıda içine Selanik ve Hatay ve Musulu alan bir Anadolu haritası çizip, bunun dışında kalan yerlerin bize lüzumu yoktur demişti..

³⁷ Meclis-i Mebusan zabıt ceridesi: Yıl: 1326-27 Devre: 1 Oturum: 3 Sayfa: 1851

³⁸ Konu belgelerle Türk Tarihinde, işlenmiştir. S. 8.

³⁹ Ahmet İzzet Paşa'nın hazırladığı Beş numaralı harekât projesi.

veriyor; deniz savaşını da bir deniz binbaşısının danışmanlığında kendisi idare ediyordu.

Diğer taraftan İngiliz Amiralı Douglas Camble'ın Osmanlı Donanmasını, yetiştirmek için değil, oyalamak için gönderildiğini İngiltere Çarlık Rusyası'na resmen yazmıştı⁴⁰. Nitekim devrin donanmasında üstteğmen olarak çalışan büyüklerimiz de: "Amiral Camble bize sadece gemi hayatı ve gemilerin peşpeşe yürütülmesini ve bir de seyir güvenlik konularını öğretti. Ne muharebe eğitimi yaptık, ne de toplarla talim atışları yaptık..." diyeceklerdi⁴¹.

Amiral Douglas Camble'nin hurda donanmadan çıkarıp eğitime başlattığı savaş gemileri şunlardır:

- Birinci tümen: Mesudiye eski zırhlısı
 Âsarı-tevfik eski zırhlısı
 Hamidiye kruvazörü
 Mecidiye kruvazörü
 Peyki-şevket Torpito kruvazörü
 Berkisgtvet torpito kruvazörü
- İkinci tümen : Avnillâh zırhlı korveti
 Muîni-zafer zırhlı korveti
 Fethibülend zırhlı korveti
 İclaliye zırhlı korveti.
- Filotilla : Hamdi-âbat, Sultanhisar, Demirhisar, Sivrihisar, Musul, Tokat, Akhisar, Draç, Kütahya, Ankara, Antalya, Alpagut, Yunus, Berk-efşan torpitobotları.

Bu gemilerin dışında Kıyı güvenlik hizmetleri için ufak ganbotlar İzmir, Selânik, Beyrut, Kızıldeniz'de konuş yapmışlardı⁴².

Bu dönemde Yunan donanması da aşağıdaki gemilerden kurulu idi:

3 eski zırhlı
 8 büyük muhrip
 5 yardımcı kruvazör⁴³.
 9 küçük torpitobot.

⁴⁰ British documents of the origin of the war 1894-1914 (İngiliz resmî belgeleri) S. 201.

⁴¹ Emekli amiral Hilmi Üler ve Fahri Engin'in lutfettiği bilgi

⁴² Deniz müzesi belgesi.

⁴³ Yardımcı kruvazör: Silâhlandırılmış ticaret gemisi.

Yunanlılar da Fransız amiralını bırakarak, donanma eğitimi için İngiliz Amiralı McKerr'i getirmişlerdi.

Her iki donanmanın da donanmayı besliyecek bir savaş sanayii yoktu. Lakin Yunanistan'ın gerektiği zaman kara kuvvetine stratejik manevra sağlayacak bol sayıda ticaret gemisine malik olmasına karşılık Osmanlı tarafında bu imkân da yoktu.

Yunan donanması sadece eğitimi ile meşgul oluyor; Osmanlı donanması, Girit sularında politik manevra yaparak, Sultan Reşat'ı Selanik'e götürerek, Beyrut'a politik gezi yaparak yıprandıkça yıpranıyordu. Donanma komutanının bu konudaki ikazları da para etmemişti. Olay, Girit sularındaki manavraların⁴⁴ Yunanistanı alarm etmesi ve iki devlet arasında deniz silâhlanma yarışına vesile olması idi⁴⁵. Osmanlı tarafında da kamuoyu heyecanlanacak; "Donanma-i Humayun Muavenet-i Milliye Derneği"ni kuracak ve bu suretle yarışı büyük Türk milleti kabul edecekti.

Averoff Hikâyesi:

Osmanlı - Yunan deniz silâhlanma yarışında ayrıntılar vardı: Yunan hükümetinin donanma konusunda fikir birliği yapmasına karşılık Osmanlı tarafı Donanma mı demiryolu mu polemîği içindeydi. Tek bir Harbiye nazırına karşılık Bahriye nazırı iki yılda dokuz kez değiştirilmiş⁴⁶; bu nazırların çoğunluğu da, sanki bir ek görevmiş gibi, Harbiye nazırı emrindeki kolordu komutanlarına verilmişti. Tabii bu hal de donanma yapımını geciktiren bir unsurdu.

Yunanistan'la politik durum o kadar gerginleşmişti ki hızlı şekilde hazır savaş gemisi satınalmak zorunlu olmuştu ama; Avrupa'da ve Amerika'da satılık gemi de yoktu. Nihayet denizciler İtalya'da inşası tamamlanmak üzere bulunan bir zırhlı kruvazör bulmuşlar ve bunun satın alınmasını Meclis-i Mebusana kadar getirmişlerdi. Fakat Dışişleri bakanı kürsüye çıkacak ve "Yunanlılar blöf yapıyorlar; ne savaş açabilirler ne de bu gemiyi satın alabilirler" diyecekti⁴⁷. Maliye

⁴⁴ Teofanidis: adı geçen kitabı (türkçe çevirisi) Sayfa. 15

⁴⁵ Vernon: Balkan tarihi (Türkçesi el yazması) Sayfa. 244.

⁴⁶ Hâkim amiral Fahri Çoker'in lutfettiği belge.

⁴⁷ Cumhuriyet döneminde Bahriye vekâletinin açılması konuşulurken Kastamonu milletvekili Ali Rıza'nın kürsüdeki beyanı (Bu oturumun tutanaklarına bakınız). Bay Ali Rıza eski bir deniz subayı olup İngiliz amiralının tercümanı olarak Averoff olayıyla yakından ilgilenmişti.

nazırı da kendisini destekleyince bu gemiyi satınalmaktan vaz geçilmişti. Bu Dışişleri Bakanı, Balkan savaşında aynı kürsüye çıkıp “denizciler gayrı ciddi savaştlar” diyen⁴⁸ aynı bakandı. Hem deniz kuvvetlerinin güçlenmesine mani olmuş hem de denizcileri haksız bir ittihama maruz bırakmıştır.

Buna mukabil Yunanlı milyoner Giorgios Averoff 280 000 sterlin vererek hükümetini tahrik etmiş; Yunan hükümeti de 680 000 sterlin mukabilinde bu zırhlı kruvazörü satın alarak adını Giorgios Averoff koymuştu⁴⁹. Balkan savaşında Osmanlı donanmasının başına dert olan Averoff gemisi işte bu Averoff’tu.

Bu olay Osmanlı hükümetini alarm etmiş ve hazır gemi satınalmaya karar verilmişti. Fakat buluna buluna 1891 yapısı 10 000 tonluk iki alman zırhlısı bulunmuş (Averoff 10 160 tondu) ve satın alınmıştı. Averoff’un topları dakikada üçer mermi atıyor. Bu gemiler ise üç dakikada bir mermi atabiliyordu.

Yunanlılar yeni muhrip satınalmakta da üstün çıkmışlardı; iki tarafın tedarik ettikleri muhriplerin nitelikleri şöyle idi:

Gemi Tipi		Sayı	Tonaj	Silâh
OSMANLI	Muavenetimilliyec	4	616	2 tane 7.5 lik top 2 tane 5.7 lik top 5 tane torpito
	Taşoz	4	290	1 tane 6.5 lik top 6 tane 4.7 lik top 2 tane torpito
YUNAN	Keravnos	2	750	4 tane 8.8 lik top 2 tane torpito
	Leon	4	1 175	4 tane 10 luk top 4 tane torpito
	Thyella	4	400	2 tane 7.6 lik top 2 tane 5.7 lik top 2 tane torpito
	Niki	4	350	2 tane 7.6 lik top 2 tane 5.7 lik top 2 tane torpito

⁴⁸ Ali Fuat Türkğeldi: Görüp işittiklerim (Türk Tarih Kurumu yayını seri II sayı 15) Sayfa.

⁴⁹ Richard Hoogh: Adı geçen kitabı Sayfa. 68.

Yunan muhripleri büyük, sayıca fazla ve silâhca üstündü. Bunun böyle oluşu onların İngiltere, Amerika ve Almanya'ya heyetler yol- layıp çok uzun süre yerinde incelemeler yapmalarına karşılık bizim acele kararlar bulduğumuzu almamızdandı. Böylece Yunan muhripleri filotilla halinde müstakil hareket yapabilecekler; biz ise kruva- zörlerle muhriplerimizi desteklemek zorunda kalacaktık.

Donanma Projeleri :

Eğer Osmanlı devleti büyük donanma yapmağa karar vermekte gecikmemiş olsa, Balkan denizlerine egemen olmak açısından, tarihin akışı başka olurdu: Ne Osmanlı devleti yakın tarih savaş badiresine girer, ne de Ege adalarını kaybeder ve devleti besleyen denizyol- larının güvenliği elden giderdi. Ne çare ki bir tarafta Yunan par- lementosunda: "Her cins şartlarda Ege denizine egemen olmak ana hedefimizdir"⁵⁰ diye haykıran Eleftros Venizelos varken, beri tarafta "Donanma istemezük, demiryolu yapalım" kanısı hüküm sürüyordu⁵¹. Yani Osmanlı deniz kuvveti, zafere değil yenilgiye hazırlanıyordu.

Osmanlı devleti, nihayet, 1911 yılında İngiliz fabrikasına 23 000 tonluk bir muharebe gemisi (zırhlı) ısmarlamış, 6 Ocak 1912 gününde de donanma projesini Meclis-i Mebusandan çıkarmıştı. Bu proje, aşağıdaki gibi idi⁵²:

⁵⁰ Teofanidis: Adı geçen kitabı S. 33.

⁵¹ Donanma istemezük deyimi zamanın deniz tarihçi ve askerî yazarı Ali Haydar Alpagut'u n bu konu etrafındaki yazısının başlığından alındı.

⁵² Deniz kuvvetleri arşivi.

Sayı	Gemi Cinsi	Tonaj	Yaptırılacağı Yıl					Bedeli
			1327	1328	1329	1330	1331	
6	Dretnot	23 000	1	2	1	1	1	2 000 000
4	skaut (53)	5 500	-	2	2	-	-	350 000
20	Distroyer (54)	1 000	-	4	6	5	5	135 000
6	Tahtelbahir (55)	500	-	2	2	1	1	80 000
1	Ana gemisi (56)							
1	Tahlisiye gemisi	1 300	-	-	1	-	-	100 000
1	Lağam gemisi (57)	5 000	-	1	-	1	-	130 000
1	Temirit gemisi		-	1	-	-	-	200 000
1	Büyük havuz		-	1	-	-	-	300 000
2	Küçük havuz (58)		-	1	-	-	1	300 000
1	Muhrip havusu		-	-	-	1	-	50 000
1	mektep sefinesi (59)		-	-	1	-	-	300 000

Beyanı

18 010 000 Genel toplam

1 800 000 İnşada bulunan dretnot parası

26 210 000 istenecek ödenek

Bu proje hem Yunanistan'ı hem de Çarlık Rusyasını alarm etmiş ve her iki devlet de buna eşit bir donanma yapmak çarelerini araştırmaya başlamıştı. Bunlardan Yunanistan yeter malî imkâna sahip olmadığı için yeni gemi almakta zorluk çekecek; çarlık rusyası ise aşağıdaki benzer projeyi hazırlayacaktı⁶⁰

4 dretnobt, 4 sür'atli kruvazör, muhripler ve denizaltı gemileri.

Balkan Savaşı :

Şimdiye kadar Balkan savaşının ciddi bir ilmi araştırması yapılsaydı bundan Türkiye Cumhuriyeti çok yararlanırdı. Çünkü bu

⁵³ Skaut: Muhriplere önderlik edecek büyük muhrip.

⁵⁴ Destroyer: Muhrip.

⁵⁵ Tahtelbahir: Denizaltı gemisi.

⁵⁶ Ana gemisi: Denizaltı personeli yatak gemisi

⁵⁷ Lağam gemisi: Mayın dökücü gemi.

⁵⁸ Havuz: Gemi altının bakım ve onarımını yapmak için...

⁵⁹ Mektep sefinesi: Okul gemisi.

⁶⁰ N. Monasterev (tarafımdan dilimize çevrildi — Deniz kuvveti yayını), S. 1.

savaştaki deniz harekâtı çok değişik renklerde yapılmıştı. Bir tarafta hemen Amirallığa terfi ettirilerek tam yetki ile donanma komutanı yapılan Amiral Konduriotis bulunuyor; diğer tarafta da Başkomutanlığa, Bahriye nezaretine ve Çanakkale müstahkem mevki komutanlığına ayrı ayrı bağlı, hiç bir yetkisi olmayan Albay Tahir (Burak) donanma komutanlığı yapıyordu. Yunanistan donanması teknik olarak tam kifayette idi; Osmanlı donanması ise, savaşa çok büyük bir onarım listesiyle girmişti. Osmanlı tarafında Başkomutanla donanma komutanı arasında çok uzun süre devam edecek yazılı bir çekişme vardı.

Bu ağır duruma rağmen Osmanlı tarafı denizlere daha çok muhtaçtı: Ege adalarını savunacaktı; seferberlik yığınak nakliyatını yapacak ve koruyacaktı; kara kuvvetlerinin beslenmesini sağlayacak nakliyat yapacaktı. Balkan devletleri kara kuvvetleri kolay, güvenli ve kısa yoldan kolayca ikmal yaparken Osmanlı silâh ve cepheanesi Almanya'dan kalkıp trenyoluyla Tuna nehrine, oradan nehriyoluyla Köstenceye, oradan da denizyoluyla İstanbul'a geliyordu.

Bunlar vaktiyle düşünülüp Donanma ve ticaret filosu ihmal edilmeseydi Balkan savaşı kaybedilmezdi. Ama ihmal edenler sonradan hükümete: "top başına 100 mermi kaldı" diye rapor vereceklerdi⁶¹. Daha acısı donanmanın faaliyet göstermediğini de resmen belirtmeleri idi⁶². Böylece denizcilerin yaptığı büyük hizmetler karanlıklara gömülmüş gitmişti. Hiç bir devlete mensup denizcinin yapamayacağı şekilde Türk denizcisi ya harekât yapıyor, ya kömür, su taşıyor, ya da makina ve silâhlarını onarıyordu. Tek çeşmeden gemisine 400 ton su almak için gemiler birbirleriyle mücadele ediyor, gemiden gemiye tonlarca kömür taşıyordu. Gemilerin günlük faaliyetlerini tespit eden liman defterleri bu insan kudreti üstü çalışmalarını en kuvvetli belgesi idi.

Böylece donanma verilen her vazifeyi yapmış; askerî nakliyatı korumuş, Çatalca ve Bolayır cephelerinin yanlarını desteklemiş, Marmara il ve ilçelerini Bulgar zulmünden kurtarmıştı.

Balkan savaşında Yunan donanmasına karşı yapılan iki muharebeye gelince, bundan hem Başkomutan vekilini hem de donanma komutanını sorumlu tutmak gerekirdi. Başkomutan vekili donanma

⁶¹ Ali Fuat Türkgeldi. Görüp işittiklerim: S. 99.

⁶² Ali Fuat Türkgeldi: Aynı eser S. 108.

komutanına sorumluluk vermemiş, savaştan önce donanma gemilerinin onarılması konusunda onun tekliflerine kulak asmamış, Türk-İtalya savaşında onarıma şiddetle muhtaç donanmayı Çanakkale'de âtil tutmuş, Müstahkem mevki komutanı da eğitime izin vermemiş, dolayısıyla donanma komutanının moralini düşürmüştü. Halbuki kendi insiyatifi ile akın harekâtı yapan Binbaşı Hüseyin Rauf, Süleyman Nazif'in diliyle Balkan savaşının tek muzaffer komutanı mertebesine kadar yükselmiş⁶³; sonra da Amerikan harp okulu okurlarına "Dünyanın en ünlü denizcisi" diye tanıtılmıştı. Savaştan önce savaş hazırlığı sorumluluğu verilmiş olsaydı donanma komutanı da bu şekilde hareket edebilirdi.

Donanma komutanına gelince düşmanı bir tarafa bırakıp Başkomutan vekiliyle söz düellosuna gireceğine "Savaştan önce sizi o kadar ikaz ettiğim halde donanmama harp kifayeti verecek onarım yaptırmadınız. Ben muharebe yapacak ve öleceğim; günahı size aittir" deyip muharebeye gitseydi başarı kazanması mümkündü. Fakat onun böyle hareket etmemesi Başkomutan vekilinin sorumluluğunu ortadan kaldırmazdı.

Kıyası Yunanistan deniz ve savaşı besleyecek yolların serbest olması mutluluğu içinde savaşmış; Osmanlı devleti ise, sırf bu mutluluğun yoksunluğu yüzünden savaşı kaybetmişti. Yoksa savaşta Yunan donanmasının teknik bir üstünlüğü görülmemişti. Osmanlı tarafı birinci muharebeyi, Yunan tarafı ikinci muharebeyi şahlandırmıştı ama, muharebelerde mermi isabet ettirmek, ya da mermi yarası almak her deniz muharebesinin kaderi idi. Gerçek olan nokta Osmanlı devleti'nin denizyollarının kapalı kalmasından ötürü savaşı kaybetmesi idi. Yoksa ne Kara kuvvetleri ne de deniz kuvvetleri elinde olan sebeplerle savaşı kaybetmemişti.

Balkan Savaşından Sonraki Yarış :

Balkan savaşında taksitini zamanında vermediği için 1911 yılında İngiltere'ye ısmarlanan ve "Reşadiye" adı verilen dretnotun inşası gecikmişti; gemi 1913 yılında bize teslim edilecekti. Yunanlılar da 23 000 tonluk bir ya da iki dretnota malik olmak istemişlerdi ama, donanma komutanı yaptıkları İngiliz Amirali McKerr denizcilere

⁶³ Ahmet Emin Yalman: Gördüklerim ve geçirdiklerim : Cilt I S. 190-192; ve Cilt IV. S. 88 ve Cilt II S. 268.

hafif teknelerle yetinmelerini sağlık veriyor ve Yunan kralına şunları söylüyordu: “Muharebe gemisi (zırhlı ya da dretnot) dönemi kapanmak üzeredir. Özellikle Ege denizi gibi dar denizlerde muharebe gemisinin hiç bir yeri yoktur. Çünkü gündüzleri denizaltı gemileri ve geceleri de muhripler bu denizlerdeki muharebe gemilerine iyi bir tehdit teşkil ederler. Yunanistan kruvazör, muhrip, denizaltı ve hatta uçak yapmakla yetinmelidir...”⁶⁴. Nitekim aynı şeyleri İngiliz amiralı Douglas Gamble de bize tavsiye etmiş ve fakat bizi inandıramamıştı⁶⁵. Aslında bu, başka milletlerin dretnot yapmasını önlemeğe özel İngiliz politikası idi. Muharebe gemisi ömrünü İkinci Dünya Savaşına kadar uzatmış ve denizaltı ve muhrip tarafından değil uçak ve uçak gemisi tarafından ölüme mahkûm edilmişti. Birinci dünya savaşında İngilizler Ege denizinde muharebe gemilerini bol bol kullanmışlardı.

Amiral McKerr’in sözlerine inanmakla beraber, Yunan kralı ona bir kez de Venizelos’la konuşmasını sağlık vermişti. Venizelos Kral kadar safdil olmayacak; parlamento kürsüsüne çıkarak “Yunanistan’ın ihtiyacına uyarak, Reşadiye’den daha ufak ve sür’atli iki Drentnot yaptıracağız...” diyecekti⁶⁶. Fakat İngiliz fabrikaları dretnot yapmayı reddettikleri için Yunanlılar ısmarlamalarını Almanların Krupp fabrikalarına yapmışlar ve geminin adını da “Salamin” koymuşlardı.

Bununla beraber Salamin gemisinin yapılması Reşadiye’den sonraya kalacağı için, Yunanlılar bununla da yetinmiyor, hazır gemi satın almak üzere Avrupa ve Amerikaya kurullar gönderiyordu. Almanya ve İngiltere aralarındaki silâhlanma yarışından; Japonya ve Birleşik Amerika devletleri Pasifik dengesinden; İtalya ve Fransa da kendi aralarındaki rekabetten ne Türkiye ne de Yunanistan’a hazır gemi satmıyorlardı. Bundan ötürü Yunanistan güney Amerika devletlerine bile başvurmuştu. Nihayet 2 000 tonluk hazır bir küçük kruvazör bulmuş ve “Helle” adıyla bunu satın almıştı⁶⁷.

⁶⁴ Richard Hoogh: The Dreat Dreadnought (Kocaman Dretnot) S. 70.

⁶⁵ Balkan savaşı deniz harekâtı (Genelkurmay Harp tarihi Dairesi) S. 13.

⁶⁶ Richard Hoogh: aynı kitap S. 71.

⁶⁷ Richard Hoogh: aynı kitap S. 71.

Sultan Osman Hikâyesi:

Maketini uzun yıllar Heybeliada deniz harp okulunda, sonra da Beşiktaş deniz müzesinde gördüğümüz “Sultan Osman” muharebe gemisinin gerçekten ilgi çekici hikâyesi vardı; :

“Büyük devletler Dretnot tipi gemi icad edip aralarında yarışa başladıkları zaman açık göz İngiliz fabrikaları bu yeni tipten büyük kâr sağlamak istemişlerdi. Çünkü bu yeni tipte zırhlı hacmi 10 000 tondan birdenbire 23 - 27 000 tona çıkıyor ve taze dretnotlar pek heybetli görünüyorlardı. Zengin ve aralarında daimî sınır kavgaları olan Güney Amerika devletleri pek âlâ bu gemilerden yaptırabilirlerdi. Armstrong İngiliz şirketi pek muhteşem dretnotun plânlarını yapmış ve Brezilya’yı da müşteri bulmuştu. Geminin inşasına da Brezilya hesabına başlamıştı. Geminin o zamanki adı “Rio de Janeiro” idi.

“İngiliz Bahriye nezareti İngiliz fabrikalarının başka devletlere yaptığı gemilerle pek ilgilenmezdi. Lakin İngiliz deniz subayları: “nedir bu gemi?” diyorlardı. Bizim dretnotlarımızın 10 ağır topuna karşılık bu gemide 14 top var ama; zırh güvertesinin zayıflığından ötürü tek mermiye karşı bile mukavemet edemez. Üstelik tek salvo⁶⁸ geminin belini çökertir. . .

Bu sırada İstanbul’a Yunan hükümetinin İngiltere’de Şili hükümeti adına yapılmakta olan iki dretnotu satın alacağı haberi gelecek ve Tanin gazetesi: “Bu çok ciddi bir tehlikedir. Bizim de ikinci bir dretnot bulmamız zorunluktur. Bütün iş adamları kazançlarının yarısını Bahriye nezaretine vermeli ve ikinci dretnotun satın alınmasını sağlamalıdır” diye yazı yazacaktı⁶⁹

Tam da bu sırada; yani Ocak 1913 ayında Brezilya Rio de Janeiro’yu almaktan vaz geçmiş; Armstrong şirketi yeni müşteri aramaya koyulmuştu. Güney Amerika devletleri arasındaki rekabet nedeninin sınır olayı olmasına karşılık Osmanlı ve Yunan devletleri arasında gerçek bir savaş ihtimali esdiğinden Armstrong şirketi “kim parayı verirse gemiyi o alır” fitini araya sokmuştu.

Bu sırada, Reşadiye dretnotunun inşasını kontrol amacıyla İngiltere’de bulunan Rauf Orbay hemen Perrier adlı Fransız bankasına başvurarak % 12 faizle 4 Milyon sterlin kredi sağlar. Geminin değeri ise 2 275 000 İngiliz lirasıdır.

⁶⁸ Geminin yarı toplarının aynı anda ateş etmesi.

⁶⁹ Tanin gazetesi: 1329 koleksiyonu.

Gemiyi satın almak mukavelesi 20 Ocak 1913 günü İngiltere Büyükelçisi Tevfik Paşa ile Armstrong müdürü arasında yapılmıştı.

Sultan Osman dretnotu⁷⁰ tezgâhtan denize Türk bayrağı ile indirilmiş ve indirme töreninde şu olay da ceryan etmişti:

“Büyükelçi soruyordu:

“Geminin kafasında asılı şişe nedir?”

“Şampanya efendim. Uluslararası bir usuldür. Gemi şanslı olsun diye patlatılır.

“Olmaz; biz müslümanız. Dinimizde şempanya günahtır; Onun yerine gül suyu şişesi patlatınız”⁷¹.

Böylece Sultan Osman dretnotu dünya tarihinde ilk ve son olarak kafasında gül suyu patlatılan gemi olmuştur.

Yunanistan'ın Ismarladığı Gemiler :

Reşadiye ve Sultan Osman dretnotlarının 1914 yılında hizmete girmek ihtimaline karşı, Krupp Alman fabrikasının Salamin dretnotunu 1915 yılında bitirebileceğini söylemesi Yunanistanı sınırlandırmıştır. Venizelos bir taraftan Yunan parlamentosunda “Yunanistanı Ege denizi egemeni yapmakta kararlıyız” diyor, diğer taraftan da Osmanlı devletinin silâhlanmasına yarayacak kredi verdiği için Fransa'yı protesto ediyordu. Fransa ise Yunanistan protestosuna “Yunanistan istiyorsa, kendi fabrikalarımızda, hızlı şekilde onada iki dretnot yapabiliriz” tarzında cevap vermiş ve bu cevap Yunanistanı pek memnun etmişti. Böylece Yunanistan, Türklerin iki dretnotuna karşı 1917 yazında üç dretnota sahip olacaktı. Üstelik Osmanlı devleti bir de Karadeniz'i düşünürken Yunanistan yalnız Ege denizi egemenliği ile meşgul olacaktı.

Bundan sonra, birdenbire Yunanistan'ın karşısına bir şans daha çıkmıştı: Amerika Birleşik Devletleri Cumhurbaşkanı Wodrow Wilson Amerika'daki Yunan kuruluna “Sultan Osman dretnotunun Osmanlı donanmasında hizmete girmesinden sonra sekiz hafta içinde size Missisipi ve İdahu zırhlılarını satabilirim” demişti.

Başkanın bu kararını da Osmanlı devletinin Washington Büyükelçisi protesto etmişti. Wilson, kendisine, “Bu gemileri barışçı amaçla

⁷⁰ Geminin asıl adı “Sultan Osman-ı evvel” idi.

⁷¹ Richard Hoogh: adı geçen kitap S. 69.

kullanacaklarına ilişkin Yunanlılardan teminat aldım. Eğer yazılı olarak da garanti vermezlerse satışı onaylamam” diyecekti. Hayretlere düşen Büyükelçi bu cevaba yazılı bir nota ile karşılık vermişti: “Bu gemilerin satışıyla Osmanlı - Yunan politik dengesinin korunabileceği kanısı yanlıştır. Bu iki Amerikan gemisi Sultan Osman’ın yurdumuza gelmesinden önce Yunanistan’a varırsa bu devlet deniz üstünlüğüne malik olur. Sonra gelirse, bu sefer de, biz üstün oluruz. Böylece Amerikan yardımı hedefini kaybeder ve böylece Amerika da Yunanistan tarafını tutmuş olur ve şerefini kaybeder”⁷²

Istanbul’da da Bahriye Nazırı Cemal Paşa Amerika Büyük elçisine aynı şeyleri söylemişti. Lakin Amerikalılar Osmanlı teşebbüsünü gülünç bulmuşlardı⁷³. Fakat Yunanlılar bu gemiyi daha önce alırlarsa kesinlikle enosis politikasını şiddetlendireceklerdi.

Nihayet Amerikan kongresi 87 muhalif oya karşı 174 oyla gemilerin Yunanistan’a satılmasına karar veriyordu⁷⁴. Yunanlılar bu gemilere “Kılıkış” ve “Lemnos” adlarını vereceklerdi⁷⁵.

Suikast Olayı :

Birinci Dünya savaşından bir ay kadar önce İstanbul limanını ziyaret eden İngiliz Akdeniz filosunun komutanı, onuruna verilen yemekte Bahriye Nazırı Cemal Paşa’nın kulağına eğilmiş ve “Yunanlılar yeni dretnotlarınıza İngiltere’de ya da İstanbul’a gelirken bir suikast yaparlarsa ne yaparsınız?” diye sormuştu⁷⁶.

Bu sorgu pek de temelsiz değildi. Çünkü Amiral Mckerr Yunan subaylarına “Türkiye’ye gelecek olan Reşadiye ve Sultan Osman dretnotlarına nasıl baskın yapılabilir?” diye harp oyunları oynatırken Amiral Limpos da Türklere “Bu gemiler Yunanlıların muhtemel bir baskınına karşı nasıl korunabilir?” konulu harp oyunları oynatıyordu⁷⁷.

⁷² Richard Hoogh: Adı geçen kitabı S. 81.

⁷³ New York Times gazetesi 24 Haziran 1914.

⁷⁴ Amerikan kongresi tutanakları.

⁷⁵ İngiliz savaş gemileri katalogu.

⁷⁶ Cemal Paşa’nın “Hatırat” kitabına bakınız.

⁷⁷ Roma’da deniz ateşeliği yaptığım sırada Yunan deniz ateşesi Albay Vuracas’ın beyanı.

Fakat suikast sorunu burada başlamış ve burada bitmişti. Saray-Bosna cinayeti çıkacak; İngiltere Reşadiye ve Sultan Osman dretnotlarını vermeyecek; sonradan da hem Almanya hem de Fransa kendi tezgâhlarında⁷⁸ yapılmakta olan Yunan muharebe gemilerinin yapımlarını durduracaklardı. Buna mukabil, savaşın başlama olayları Almanların Goeben muharebe kruvazörünü ve Breslau ağır kruvazörünü İstanbul'a getirecek ve Osmanlı devleti formal olarak bu gemileri satın alacaktı. Şimdi Osmanlı Donanmasını 23 000 tonluk "Yavuz Sultan Selim (Goeben)" muharebe kruvazörü ve 7000 tonluk "Midilli (Breslau)" kruvazörü takviye ederken Yunan donanmasını da 13 000 tonluk Kalkış ve Lemnos eski zırhlıları ve 2000 tonluk "Helle" kruvazörü takviye ediyordu.

Osmanlı devleti Birinci Dünya savaşına girecek; Yunanistan tarafsız kaldığı için, bu savaşta, iki devlet arasında her hangi bir deniz ilişkisi olmayacaktı. Tek ilişki Çanakkale savaşlarından önce Yunanistan'ın geçici olarak Limni adasını İngilizlere vermesi olmuştu.

İstiklâl Savaşımız :

Mondros Mütareke Andlaşması hükümlerine göre Osmanlı donanması, silâh ve hareket kabiliyetinden tecrit edilerek Haliç'te bağlanmış ve galip devletlerin kontrolüne bırakılmış; cesametinden ötürü Haliç'e sokulamayan, Yavuz muharebe kruvazörü de İzmit, sonra da Tuzla limanında aynı şekilde muhafaza edilmişti. Galip devletler Anadolunun çeşitli bölgelerini işgal etmişler; İzmir'i de Yunanlılara işgal ettirmişlerdi. Padişah ve Osmanlı hükümetlerinin kayıtsızlıkları karşısında çeşitli bölgeleri korumak için yer yer "müdafaa hukuk" cemiyetleri kurulmuş, çeteler faaliyete geçmiş; Atatürk'ün 19 Mayıs 1919 da Samsun'a ayak basmasıyla, bilinen olaylardan sonra "Türkiye Büyük Millet Meclisi" kurulmuştu. Artık yapılan mücadelenin adı "İstiklâl Savaşı" idi. Bu savaşın gerçek manzarası şu oluyordu: Tarih otoritelerimiz şu millet burasını, bu millet de şurasını işgal etti diye yazmışlardı ama; işgal edilen bölgeler Anadolu'nun, insan, sanayi, ticaret, kültür, din, kara ve demiryolu merkezleri idi. Büyük Millet Meclisi hükümetine kalan kısım ise, tek anlamda, yolsuz bir kıraç arazi idi. Bundan ötürü Türk tarafı, savaşını beslemek için Denizyoluna muhtaçtı. Nitekim bu savaşta askerî taşımayı yöneten

⁷⁸ Amiral Fahri Engin'in lutfettiği beyan.

kurmay albay (rahmetli orgeneral) Muzaffer Ergüder, Sakarya muharebesinden sonra denizcilere “Sakarya muharebesini kazanmak şerefının büyük kısmı size aittir” diye yazmıştı⁷⁹.

Deniz sorunlarına uzak olan kişiler, daima, “Denizciler çatanalarla malzeme taşındırsa karada da, ihtiyar, kadın ve çocukların katılmasıyla, kağı arabalarıyla taşıma yapıldı” deyip deniz ulaştırmasını küçümsemişlerdi. Lakin karada yapılan taşıma cephe çizgisinin yaptığı tabii güvenlik içinde yapılıyordu; gerçi bu taşımayı da küçümsememek gerekiyordu. Nitekim deniz taşımaya ilişkin tek kelime yazılmadığı halde Kağı arabalarıyla yapılan nakliyata ilişkin yazılar, tefrikalar, destanlar yazılmış ve yayınlanmıştır. Ama; deniz taşıması, düşmanın da yer aldığı uluslar arası bir alanda (denizde) yapıldığı için belli başlı bir harekât konusu idi. İkinci Dünya savaşında dört, malzeme yüklü, ticaret gemisini İtalya’dan Trablusgarb’a götürmek için teknil İtalyan donanması harekât yapmış, gemiler kaybetmiş ve başka bir dört gemiyi İskenderiye’den Malta adasına götürmek için de İngiltere’nin teknil Akdeniz filosu muharebeler vermişti⁸⁰.

İstiklâl savaşında ise, Türk denizcileri, bu harekâtı, muazzam denecek İngiliz, Fransız ve Yunan kuvvetlerine karşı çatanalarla yapmıştı.

Doğrusunu ifade etmek gerekirse, Karadeniz’deki deniz harekâtı konusunda Yunanlılar da zor durumda idiler. Çünkü, Karadeniz harekâtında üs olarak kullanmak zorunda oldukları Boğazlar Türk tarafının harekât yaptığı alana uzaktı; gemiler kömürlerini bu alana gidip gelirken harcıyorlar, harekât alanında pek az kalabiliyorlardı. Bundan başka Türk kıyılarında harekât yapmak zorunluğu onların elinden gizlilik unsurunu kaldırıyordu.

Türk tarafı da bundan yararlanmış, yapılan askerî ulaştırmayı, iyi bir haberalma şebekesi ve kontru ispiyonaja dayamıştı: Komutan güverte binbaşısı Fahri Aczi: “Kim düşmana haber sızmasına neden olursa, onu Divan-ı Harbe değil İstiklâl Mahkemesine veririm...” demişti⁸¹.

⁷⁹ Türk istiklâl harbi Cilt V S. ... (Genelkurmay Başkanlığı Harp tarihi dairesinin yayını).

⁸⁰ Amiral Angelo Iachio: Sirte muharebeleri (Bu eser Akdeniz’deki konvoy muharebelerini anlatır el yazması Türkçesi özel kitaplığımdadır.

⁸¹ Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi dairesi arşivi İstiklâl savaşı bölümü.

Bundan ötürü Türk gemilerini yakalayamayan Yunanlılar çareyi devletler hukuku ve insanlık kurallarını dinlemeden, Türk limanlarını yakıp yıkmakta bulmuşlardı ⁸².

Türk tarafına gelince, Büyük Millet Meclisi hükümetinin genel-kurmayı, üs yapmağa ve sanayiiyle üs hizmetleri görmeğe elverişli, bir liman var olmamasından ötürü Karadenize savaş gemisi kaçırılmasına ilişkin denizci teklifini reddetmişti. Gerçekten de torpitobotlar kaçırılsaydı hem bunların bakım ve onarımı mümkün olamayacak hem de düşmana daha şiddetli hareket yapmak fırsatı hazırlanacaktı. Bundan ötürü Türk tarafının, karşı taraftaki bol sayıda savaş gemilerine rağmen askerî nakliyatı, silâhlı çatanalarla yapması ve koruması bir zorunluktu.

Fakat Türk denizcisi daha ileri gidip harekâtına taarruzî bir şekil vermeği de ihmal etmemişti. Koskocaman Yunan donanmasının, teknil İstiklâl savaşında, içi boş 85 tonluk ve 6 mil sür'atinde, bir gümrük gemisini batırmasına karşılık Türk denizcisi 8 000 ton tutarında gemiler yakalamış ve kendi bayrağı altında çalıştırmıştı. Bu gemilerin bazıları şunlardı ⁸³:

Enosis	:	1200 ton, içinde 11 çuval altın ve mücevher yükü var (bu gemi Trabzon adıyla cumhuriyet döneminde bile donanma hizmetinde kullanıldı)
Uranya	:	1800 ton, içinde deri yükü var (bu gemi cumhuriyet döneminde de Samsun adıyla donanma hizmetinde kullanıldı.
Petros	:	180 ton, istiklâl savaşında Batum adıyla kullanıldı
İslavyonya ve İnapa:		100 ton, Amasra ve Ereğli adlarıyla kullanıldı.
Samsun	:	45 ton, Gazal adıyla kullanıldı.
Eski adları yazılmamış olanlar:		
		160 tonluk Mebruke;
		120 tonluk Ayyıldız;
		49 tonluk İnönü; (Filya).
Samolet	:	Selâmet adıyla kullanıldı.

⁸² İstiklâl Harbi Cilt V. (Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi yayını) S. 47, 48.

⁸³ Aynı eser S. 215, 216.

Denizcilerin taşıdıkları silâh, cephane ve kara birliği o kadar çok olmalı idi ki; Kurmay Albay Muzaffer Ergüder vazifeden ayrılırken denizcilere yazdığı resmî yazıda: “Hiç bir devletin tarihinde olmadığı şekilde büyük işler başardık” diyordu⁸⁴.

Cumhuriyet Dönemi:

İstiklâl savaşında büyük bir yenilgiye uğramak Yunanistanı uyarılmış değildi. Anadolu'dan çekilirken ormanlarımızı, köylerimizi, ufak da olsa fabrikalarımızı yakıp yıkmayı, ekonomimizi zora sokup Enosis politikasına zemin hazırlamak hedefine mâtufl olmalı idi. Bu arada 1923 yılında donanmasını Çanakkale sularına kadar getirip burada manevralar yaptırıyor; Ege adalarının önünde geçen savaş gemilerimize tüfenk ve tabanca atışı yapıyor, telsiz makinalarıyla küfürler yağırdıyordu. Bu işlemlerden bir tanesine de Hamidiye kruvazörüyle biz maruz kalmıştık. Dikkate şayan olan taraf İstiklâl Savaşı sonunda kıyılarımıza bu kadar yakın ve hayatî denizyollarımızın güvenliğinde bu kadar önemli olan Ege adalarını misakı millî sınırları içine almamaktı. Fakat bu karar “Büyük Atatürk'ün, söylemediği ve politikasıyla belli ettiği, Türk - Yunan işbirliğine ve belki de federal devlet isteğine uygun da olabilirdi. Ege adaları alınsaydı Türk - Yunan dostluğunu kurmak çok zor olurdu.

Atatürk dışında Türk ve Yunan deniz politikaları başka başka olmuştu: Mareşal Fevzi Çakmak sadece Çanakkale boğazının savunmasına yarayacak bir donanma ile yetinmek politikasını izlerken Yunanistan Harbiye nazırı General Kıryako “Ege denizindeki Türk denizyollarına egemen olmak hedefimizdir” diyordu⁸⁶. Bundan ötürü altı yıl Yavuz muharebe kruvazörü onarılmamış, yeni savaş gemileri alınmamıştı.

Halbuki Atatürk, politikasında bir orta doğu dengesi sağlayacak ve Balkan ve ortadoğu milletlerini Türkiye'ye dost yapacak yol aradığı

⁸⁴ İstiklâl harbi Cilt. V S. ... (Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi yayını).

⁸⁵ Mareşal Fevzi Çakmak, 1926 yılında donanmaya yaptırdığı bir manevrenin kritiğinde şunları söylemişti: “Lausanne antlaşmasının boğazları tarafsız bölge haline getirmesi savunmamızı ikiye böldü. Donanma Bursa ovasındaki kolordu komutanı emrinde olarak bu gediği savunacaktır. Bunun için de donanmamız denizaltı, hucumbotu ve mayın silâhından ibaret kalacaktır.....

⁸⁶ Bakınız: Cumhuriyet gazetesi mayıs 1926 koleksiyonu.

için, ön hareket olarak Doğu'da İran ve Batıda Yunanistan'ı kazanmak istemişti. Bunlardan bir tanesi Balkan, öteki de Sa'dâbât paktının kurulmasını kolaylaştıracaktı⁸⁷.

Türk-İtalya (1911-12) ve birinci Dünya savaşında (1914-1918) Donanmasızlığın bütün acısını çekmiş olan Atatürk⁸⁸ Deniz Kuvveti ihtiyacını şöyle belirtmekte idi: "Boğazları kapadım, çarlık Rusyasını çökmeğe hükümlü ettim. Ne çare ki aynı akibet bizi de bekliyor. Çünkü karşımızda düşman kara kuvvetine stratejik manevra yapmak kudretini veren koskoca bir İngiliz donanması var; bizim de bu donanmayı durduracak bir deniz kuvvetimiz yok⁸⁹". Yalnız bu kadar da değil; Atatürk politikada donanmanın ne kadar önemli bir kuvvet saydığını İngiltere Kralını, İran şahını, Rus mareşallarını karşılamak ve uğurlamak için tekmil donanmayı seferber etmesinden belli etmişti. Bu politikasını gerçekleştirmeden önce Hamidiye kruvazörü ile karadeniz'de uzun bir gezi yapacak, Marmara denizinde de donanmaya bir manevra yaptıracak; denizcilerimizin kudretini yakından ölçecekti. Kararı Balkan sularında kudret ifade edecek bir donanma yapmaktı. Türk milleti ilk kez dostluk yoluyla Yunanistan'ın Enosis politikasını savaşız önleyecek bir devlet adamına kavuşmuştu.

Böylece Yavuz muharebe kruvazörü onarılarak tam kifayete sokulmuş; İtalya fabrikalarına 4 büyük muhrip, 2 denizaltı, 3 avcıbotu ısmarlanmıştı⁹⁰.

Bu sürede Yunanistan da eskidikleri ve kifayetsizlendikleri için Kılış ve Lemnos zırhlılarını kadro dışı bırakmış; İtalyan fabrikalarına dört muhrip ısmarlamıştı.

Türkiye'nin yeni donanması Türk-Yunan dostluğunun ilk aracı oldu. Bu donanma Pire limanını ziyaret ettiği zaman Yunan donanma komutanı Amiral Sakalarius: "Ben ve donanmam Türk donanma komutanının emrindeyiz" diye resmî nutuk veriyor⁹¹; Yunan dışişleri bakanı da bizim dışişleri bakanımız Tefvik Rüştü Aras'a yalvarırcasına deniz silâhlanma yarışına girmememizi sağlık veriyordu⁹².

⁸⁷ Rahmetli Tefvik Rüştü Aras'ın lutfettikleri beyan

⁸⁸ Atatürk ikinci meşrutiyetten sonra da Osmanlı devletinin kudretli bir donanmaya kavuşması lüzumunu savunmuş olmalı idi.

⁸⁹ Bakınız: Lord Kinross: Bir milletin yeniden doğuşu — Atatürk.

⁹⁰ Gemi adları ve kuvvet oranı için yazı sonundaki eklere bakınız.

⁹¹ Cumhuriyet gazetesi 1936 koleksiyonu.

⁹² Tefvik Rüştü Aras: Görüşlerim (Yörük Basımevi) S. 188.

Türk - Yunan dostluğunun kurulmasında sırasıyla iki Yunan Başbakanı Venizelos ve Metaksas'ın hizmetleri de az olmamıştı. Bunlardan Venizelos, esasen, Balkan şavaşından önce Talât Paşa'ya, Slav tehlikesine karşı Osmanlı devleti ve Yunanistan'ın beraber olmasını teklif etmiş⁹³; Metaksas da, Venizelos batı Anadolu'yu işgale karar verdiği zaman, Genelkurmay Başkanı sıfatıyla ona mani olmaya çalışmıştı⁹⁴. Ama; gerek Venizelos'un Talât Paşa'ya yaptığı dostluk teklifinde, gerekse Metaksas'ın Venizelos'a yaptığı teklif de Enosis'e hizmet de vardı. Demek ki Türk - Yunan dostluğu Türkiye Cumhuriyeti çok kuvvetli donanma yapıp bunu gelenekleştirirse uzun ömürlü olacaktır.

Atatürk de böyle bir kanıda olmalı idi ki 1935 yılında donanma yapmanın ikinci kademesine geçmişti: İngiliz fabrikalarına 4 muhrip, 4 Denizaltı gemisi, mayn dökücüler ve askerî nakliyat yapacak araba vapurları; Alman fabrikalarına da 4 denizaltı gemisi ismarlanmıştı. Burada, Atatürk emrinde olarak, devlete bu gemileri kazandırmış olan deniz müsteşarı Albay Sait Halman'ı (rahmetli tümamiral) saygı ile anmak vicdanî bir vazifedir.

İkinci Dünya Savaşı Sonrası :

İspanya iç savaşı ve ikinci dünya savaşında Yunanistan oldukça fazla gemi kaybetmişti ama; İngiltere'nin himayesiyle İtalya ve İngiltere'den aldığı gemilerle bu zararını çok kısa zamanda onarmıştı. Üstelik Oniki adayı alarak da Ege denizindeki stratejik durumunu Türklerden üstün bir kuruma getirmişti. Bununla beraber savaş içinde güneş ışığına çıkan yeni gemi tipleri, elektronik aletler ve deniz hava kuvvetleri hem Türk hem de Yunan donanmasını, eskisine oranla, zayıf duruma sokmuştu. İki devletin birleşik olduğu diğer bir konu da her ikisinin birden Komünist saldırı politikasına konu olması idi: Yunanistanda Komünistlerin tahrik ettiği iç savaş çıkacak; Türkiye de Sovyet Rusyanın politik saldırısına uğrayacaktı. Yunanistan'daki iç savaşın felâket doğurmasını İngiltere ve Amerika önleyecek; Türkiye de enerjik politikasıyla varlığını koruyacaktı. Truman doktrini Türk - Yunan ilişkilerini böyle etkilemeğe başlamıştı.

⁹³ Ahmet Emin Yalman: Gördüklerim ve geçirdiklerim: Cilt. I. S. 185 (Yenilik Basımevi).

⁹⁴ Metaksas'ın Venizelos'a verdiği rapor için Bakınız: Celal Bayar: Ben de yazdım Cilt V. S. 1582.

İki devlet arasındaki tarihsel ilişkileri ve bu ilişkiler üzerindeki Ege denizi strateji etkisi iyi incelemeden tespit edilmiş olan Amerika Birleşik devletleri askerî yardım politikası⁹⁵ iki devlet arasında deniz kuvvetlerinden yana eşitliği öngörmüştü. Türk tarafına bir iki denizaltı gemisi ve uçak fazla verirken Yunanistana, kara kuvveti için bol sayıda stratejik manevra sağlayacak çıkarma gemisi veriyordu. Halbuki Türk politikası “Yurdda barış, cihanda barış” derken Yunanistan “Enosis” diyecek ve Ege denizindeki stratejik durum da Yunanistan’ı takviye edecekti. İki devlet arasındaki dostluk ise Türkiye cumhuriyetinin çok üstün bir deniz kuvvete malik olmasına bağlı olduğu kadar; Orta doğu politik dengesi ve N. A. T. O. güvenliği de buna bağlı oluyordu.

Diğer taraftan Türkiye Dışişleri, Genel kurmay Başkanlığı ve Deniz kuvvetleri, durumu çok samimî mütalâa ettikleri için bu durumdan ve Yunan çıkarma gemilerinden endişelenmemişler ve karşı tedbir almamışlardı. Türk tarafını alarm eden ilk olay “Kıbrıs olayı” idi. Türkiye’de Türk-Yunan politik, stratejik ilişkileri bundan sonra tekrardan gözden geçirilecekti.

E K No. 1

SULTAN SELİM III ZAMANINDA OSMANLI DONANMASI (1789 - 1807)

Sayın Prof. Enver Ziya Karal’ın verdiği bilgilere göre Selim III döneminden önce donanma ve tersaneler kifayetsizdi; bu kifayetsizliği devlet adamları da biliyordu; onların geliştirilmek ve kifayetlenendirilmek lüzumu ıslahat lâyhalarına yazılmıştı; hükümdar da kişisel olarak tersane ve gemi yapma işlerini izlemişti⁹⁶. Anlatışa göre Selim III’ün donanma yapmaktaki hedefi Karadeniz’de savunma ve ulaştırma güvenliğidir.

Bu hükümdar ilk önce tersaneleri geliştirmek, sonra donanma yapmak istemiştir. Geliştirdiği tersaneler de şunlardır: İstanbul, Gemlik, Çanakkale, Karadeniz Ereğlisi, Sinop, Sohum, Kalas, Silistre, Kemer, Midilli, Bodrum, Rados, ve Kıbrıs...

⁹⁵ Belki de Amerika Birleşik devletleri kendi üstün kuvvetleriyle her hangi bir Türk - Yunan savaşına mani olacağını sanıyordu.

⁹⁶ Enver Ziya Karal: Selim III Hattı Hümayunları — Nizam-ı cedit. 1789-1807 (Türk Tarih Kurumu yayını) S. 63-71.

Sayın Prof. Karal 1789-1796 yılları arasında, en büyüğü 122 toplu Selimiye kalyonu olmak üzere, 45 parça gemi yapıldığını belirtmiş; fakot bu gemilerin niteliklerini vermemiştir. Rahmetli Feyzi Kurdoğlu da, kitabında⁹⁷, gemi adlarına ilişkin iki belge göstermiş, nitelikleri karanlıklarda bırakmıştır. Bu iki belgenin verdiği bilgi de birbirlerine ters düşmüştür: Örneğin 5 numaralı belgede kalyon sayısı 3 iken 12 numaralı belgede 12 olarak gösterilmiştir. Ayrıca bir belgenin Kalyon diye gösterdiği gemi öteki belgede firkateyn ve hatta korvetlerdir.

Bundan ötürü bizde araştırmacılara hizmet olur diye her iki belgeyi ayrı ayrı sunacağız:

12 Numaralı Rapor'a Göre Selim III Donanması :

Kalyonlar: Selimiye, Mesudiye, Mukaddemei-hayır, Mukaddemei-ferah, Mukaddemei-nusret, Tevfiknâma, Sayyad-ıbahri, Aslanıbahri, Ejderibahri,

Firkatenler: Meskeni-gazi, Falihayr, İnayeti-bahri, Saiki-bahri, İdinusret, Bahri-amik, Ti-zihareket, Zül-akıl, Sucai-nusret, İskenderiye, Şuari-bahri, Süreyya, Fethiye, Mukaddemei-şeref, Tavusu-bahri, Pertevi-nusret, Asari-nusret, Hey'etendaz, Nimet-hüda

Korvetler : Ateşfeşan, Burcu-zafer, Mevhibei-suphan, Hidayet, Ferahnusa.

5 Numaralı Rapora Göre Selim III Donanması :

Kalyonlar: Kühu-revan (84 toplu), Burcu-zafer (70 toplu), Fethibahri (74 toplu).

Firkateynler: Kaidi-zafer, Keyyanı-bahri, Mecrai-zafer, Nusret-aver, Müjderesan, Badii-zafer, Pertevi-nusret, Beşiri-zafer, Pertevi-nusret, Mensai-nusret, Fevzi-nusret (50 toplu), Avnillahı-nusret, Feyzullahı-nusret.

Korvetler: Gurrei-futuh, Feyzipaşa, Mevkibi-cihad, Germii-bahri, Envarı-nusret, İndi-nusret, Tali-ifutuh, Feyzihüda, Feyzi-felek, Nâsırınusret, Muini-cihad, Yümnüncat, Mebdei-nusret, Hilâl-izafer, Tairi-bahri, Nisbi-izafer (34 toplu)

⁹⁷ Feyzi Kurdoğlu: 1877-1878 Osmanlı - Rus harbi (Deniz Kuvvetleri yayını) S. 45-55.

Brikler: Hañçerođlu Osman kapudane, Bozcaadalı Hüseyin kapudane, Tüđfan kapudane, Kuzuođlu Hasan kapudane.

Donanma çok büyüktür ama; bu muzzam donanmanın mürettebatını türkleştirmek konusunda çaba harcanmadığı anlaşılmaktadır. Çünkü Yunan ihtilâlinde Rum mürettebat Yunanistan'a kaçınca donanma kifayetsiz kalmıřtır⁹⁸. Çengelođlu Tahir Paşa bu donanmayı yetiştirdiği zaman da İngiliz ve Fransızlar, barış Őartlarında Navarin'de yatan donanmayı, 20 Ekim 1827 de yakmışlardır. Burada yanan gemiler Şunlardır:

Firkateynler: Müjde-resan, Badi-nusret, idini-usret, Pertevi-nusret, Menbai-nusret.

Korvetler: Gurrei-futuh, Feyzipaşa, Peyki-futuh, Mevki-cihad, Keremi-bahrî, Envarın-usret, Tali-futuh, Feyzi-hüda, Nâsırı-bahrî, Muini-cihad, Yümnü-necat, Menbai-nusret, Hilâli-zafer, Tairi-bahri.

Brikler: Hañçerođlu Hasan-kapudane, Bozcaadalı Hüseyin kapudane, Tüfan kapudane, Kuzuođlu Hasan kapudane.

E K No. 2

KURULUŐUNDA YUNAN DONANMASI

Kuruluşundan önceki Yunan donanmasına ilişkin, rahmetli Feyzi Kurdoğlu aşağıdaki bilgiyi verir:

- Yakomi Tombaziz komutasında 36 brik Sisam'dan Sakız adasına hareket etti;
- 136 Brik Specia ve Hydra adalarında toplandı;
- 36 Brik isyanı Anadolu kıyılarına bulaştırmak için, Sisam adasına yollandı;
- 12 Brik Preveze'de bulunan Kapudane beyin filosunu gözetlemek üzere vazife aldı⁹⁹.

⁹⁸ Feyzi Kurdoğlu: Navarin baskını (Deniz kuvvetleri yayını S. 13 Adolph Slade de "Rum mürettebat kaçınca jandarmalar, gemici olsun olmasın Galata'nın gemici kahvesinde oturan herkesi sen gemicisin diye alıp götürdü, der (Müşavir Paşa'nın seyahatnamesi Deniz Kuvvetleri yayını).

⁹⁹ Feyzi Kurdoğlu: Navarin Baskını: S. 13.

E K No. 3

SULTAN MAHMUT ZAMANINDA YAPILAN
YA DA ISMARLANAN GEMİLER

(1807 - 1839)

Sultan Mahmut dönemi Osmanlı devleti'nin Yunanistan-ı düşü-
nerek yaptığı ilk donanmayı temsil eder. Artık Osmanlı devletinin
deniz kuvvetinden yana kuvvet hedefi, yalnız çarlık Rusya değil
aynı zamanda Yunanistandır. Bu dönemde Amerika birleşik ve
İngiltere'den iki tane prototip gemi satın alınmış, Osmanlı tersane-
lerinde de 14 gemi yapılmaya başlanmıştır:

Midilli	tersanesinde	Avnillâh		
Sinop	tersanesinde	Sinop	kalyonu	(84 toplu)
Gemlik	tersanesinde	Gemlik	kalyonu	(80 toplu)
Bodrum	tersanesinde	Bodrum	kalyonu	(80 toplu)
Ereğli	tersanesinde	Ereğli	kalyonu	(76 toplu)
Istanbul	tersanesinde	Gidros	firkateyni	(50 toplu)
		Rodos	firkateyni	(48 toplu)
		Fatsa	firkateyni	(46 toplu)
		Samsun	firkateyni	(46 toplu)
		Amasra	firkateyni	(46 toplu)
		Bartın	firkateyni	(46 toplu)
		Akçavaşir	firkateyni	(46 toplu)
		Midilli	firkateyni	(46 toplu)

1847 de de Pesendere ve Eseri-nüzhet vapurları ısmarlanmıştı.
Bu iki geminin yapımı Sultan Mecit zamanında tamamlanmıştı.

E K No. 4

SULTAN MECİT ZAMANINDA DONANMA MEVCUDU

(1839 - 1861)

Sultan Mecit zamanında donanmanın aşağıdaki gemilerden
kurulu oluşu anlaşılmaktadır:

Kalyonlar : Mahmudiye, Peyki-meserret, Teşrikiye, Pelki-zafer, Mem-
duhiye, Mukaddemei-hayır.

Firkateynler : Nusretiye, Muhbiri-sürur, Avnillâh, Nizamiye, Naviki-
bahri, Kaidi-zafer, Fazullah, Narini-bahri, Dimyad, Besimi-
zafer, Nesimi-zafer, Muradı-zafer, Suriye.

Korvetler : Necmi-feşan, Gülü-sefit, Feyzi-mabut.

Vapurlar : Taif, Eriklik, Feyzi-barı, Mecidiye, Sai-şadi, Ereğli, Pervazi-bahri, Eseri-nüzhet, Eseri-hayır, Eseri-credit, Şeref-resan, Peyki-şevket, İzzettin, Talia, İsmail, Fevait, Medearı-zafer, Resmo, Kandiya, İskenderiye, Hanya.

Bu gemilerden kalyonlar 70 - 84; firkateynler 44-62, korvetler ve vapurlar 22 - 24 toplu idi.

Görüldüğü gibi Sultan Mecit zamanında donanma büyüktür. Fakat, Danışman Amiral Adolph Slaid'in yazdığına göre Haliç'te eğitimden yoksun olarak bekletilmiştir¹⁰⁰. Donanma mürettebatının büyük bir çoğunluğu çiftçidir; askerin deniz şartlarına uygun giyimi de yoktur. Bir firkateyn filosu bu şartlarda Sinop'a yollanmış, Ruslar tarafından yakılması hazırlanmıştır.

Sinop baskınında yanan ve batan gemiler:

Avnillâh, Fazlı İlah, Navigi-bahri, Nesemi-zafer, Nizamiye, Dimyad, Kaidi-zafer, Necmi-feşan, Gülü-sefit, Feyzi-mesut.

E K No. 5

SULTAN AZİZ ZAMANINDA YAPILAN DONANMA

(1861 - 1876)

Sultan aziz döneminin özelliği dünyanın makina dönemine girip zırhlı gemiler yapmaya başladığı ve bir hayli da ilerlediği zamana rastlamasıdır. Donanma, tersane ve okullara yeni baştan uzmanlar ve öğretmenler getirtmiş; İngiltere ve Fransa donanmalarına ve deniz okullarına da öğrenci subaylar yollamıştır.

Bu hükümdarın büyük bir donanma yaptırdığı çeşitli belge ve kitaplarda yazılıdır. Yazılı olmayan onun hangi nedenlerle bu muazzam donanmayı yaptırmış olmasıdır. Bundan ötürü tahminler yürütmek gerekmektedir: Sultan Aziz döneminde Osmanlı Devletini tehdit eden tehlikeler denizlerden gelmektedir: Çarlık Rusya'nın boğazları, Yunanistan'ın Enosis politikasında yaşaması, İngiltere ve Fransa'nın Doğu Akdeniz'e sahip çıkmaları, Osmanlı denizaşırı eyaletlerinin müstemleke kavgalarına hedef olması gibi . . . Demek ki Sultan Aziz donanmasının kuvvet hedefi denizyoluyla gelecek saldırıları deniz kuvvetiyle önlemeğe yetecek bir kuvvet olmalıdır.

¹⁰⁰ Adolph Slaid: Müşavir Paşanın Türkiye seyahatnamesi.

Bunun yanında hükümdarın büyük bir ticaret filosu yapmakta da çaba göstermesi, onun, deniz ekonomisine de önem verdiğini ve devlet kalkınmasının deniz ekonomisiyle mümkün olacağını düşündüğünü ortaya koymaktadır.

Yapılan donanmanın Çarlık Rusyası da Yunanistan donanmasından çok üstün olması ve buna mukabil İngiliz ve Fransız donanmasından zayıf bulunması dikkati çekmektedir. Nitekim bu donanmanın devlet ekonomi ve meki gücüyle tezat teşkil etmese başta başbakan Keçeci Fuat Paşa olmak üzere bir muhalefet meydana getirmiş¹⁰¹, ve kamuoyunda da donanma aleyhtarı fikirler ortaya çıkarmıştır.

Fakat bu donanmayı yapmakla Sultan Aziz'in Kapitülasyonları kaldırmak ve bu amaçla İngiltere'yi kazanmak isteyebileceği de düşünülebilecektir. Bu nokta çok önemli bir araştırma konusudur.

Sultan Aziz'in deniz yapım programı, tersaneleri geliştirmek ve onları makinalı gemi yapacak seviyeye çıkarmakla beraber başta İngiltere olmak üzere yabancı devletlere de zırhlı gemi yaptırmak olmuştur. Kademeli şekilde aşağıdaki gemiler ısmarlanmıştır:

- 1861 yılında: İngiltere'de 150 tonluk Sinop, Edirne, İzmir ve Bursa pervaneli korvetleri ve 50 tonluk Şevket-nüma, Sünne, Vardar ve Akkâ silâhlı dubaları, yaptırıldı. Bu dubalar Tuna savunmasında kullanılacaktı.
- 1861 yılında: İzmit tersanesinde 600 tonluk Hüdavendigâr, Ertuğrul pervaneli firkateyni yaptırıldı. Bu gemilerin makinası İngiltere'de kondu.
- 1862 yılında: Gemlik tersanesinde 600 tonluk Nasrül-aziz pervaneli firkateyni yapıldı.
- 1863 yılında: İngiltere'de 2, İstanbul tersanesinde 2, Gemlik tersanesinde 2 tane pervaneli Navi yapıldı. 160 tonluk olan bu teknelerden İskenderiye ve Zuhul İstanbul'da, Meriç ve Utarit Gemlik tersanesinde ve Beyrut ve Seddülbahir de İngiltere'de yaptırılmıştı.
- 1864 yılında: İngiltere'ye Aziziye, Mahmudiye (İkinci Mahmudiye olarak) Osmaniye zırhlı firkateynleri ısmarlandı. Bunlardan Aziziye ve Osmaniye 1866 yılında, Mahmudiye 1867 yılında

¹⁰¹ Haluk Şehsuvaroğlu: Sultan Aziz S. 3-5.

yurda gelerek hizmete girdi. Aynı tip Orhaniye gemisi 1868 yılında geldi ¹⁰².

Fransız fabrikalarına da, Tuna nehirinde kullanılmak üzere, Fethi-islâm, Semendere, İşkodra, Böğürtlen, Potgoriçe silâhlı dubaları ısmarlandı. Gemiler 408 tonluktu. 1866-67 yıllarında yurda gelerek Tuna'da hizmete başladılar.

1866 yılında: İstanbul tersanesinde 600 tonluk Selimiye pervaneli firkateyni yapıldı. Gemlik tersanesinde 50 tonluk Sayyah ve Musul uskunaları yapıldı.

1867 yılında: Fransız fabrikalarına 5600 tonluk Asarı-tevfik zırhlı firkateyni ısmarlandı.

1869 yılında: İngiltere'de 2400 tonluk Avnillâh (ikinci Avnillâh), Muini-zafer zırhlı korvetleri ısmarlandı. Gene İngilizlere 1771 tonluk Lutfu-celil ve Hıfzırrahman korvetleri; Fransızlara da 1650 tonluk Necmi-şevket ve Âsarı-şevket zırhlı korvetleri ısmarlandı.

1870 yılında: Avusturya'nın Trieste fabrikasına İclâliye zırhlı korveti ısmarlandı; İngiltere'ye Fethi-bülend zırhlı korveti ısmarlandı. Bu gemiye eş Mukaddemei hayır gemisinin yapımına İstanbul tersanesinde başlandı.

Mukaddeme-ihayır dışında gemiler 1872 yılında hizmete girdiler. Mukaddeme-ihayırın yapımı 1880 yılına kadar uzadı.

İstanbul tersanesinde ayrıca Yalıköşkü, Aynalı kavak silâhlı dubaları yapıldı.

1875 yılında: İstanbul tersanesinde İstanköy silâhlı dubası yapıldı.

İngiltere'ye Memduhiye, Peyki-şeref, Burcu-şeref zırhlı firkateynleri ısmarlandı. Fakat 1877-1878 Osmanlı - Rus savaşının çıkmasıyla bu gemilerin yapımı durduruldu.

1876 yılında: İstanbul tersanesinde Seyfi ve Hizber silâhlı dubaları yaptırıldı ve Tuna'ya gönderildi.

Böylece Donanma aşağıdaki gemilerden kurulu oluyordu:

Zırhlı Firkateynler: Aziziye, Osmaniye, Orhaniye, Mahmudiye, Mesudiye, Âsarı-tevfik.

Zırhlı korvetler: Fevziye, Peyki-meserret, Fethi-bülent, Avnillâh, Muinizafer, İclâliye, Necmi-şevket, Âsarı-şevket, Hıfzırrahman, Lutfu-celil.

Tuna gemileri: Seyfi, Hizber, Fethi-islam, Semendere, Işkodra, Böğürtlen, Potgoriçe.

Pervaneli firkateynler: Selimiye, Ertuğrul, Hüdavendigâr, Nasru'l-aziz, Muhbiri-surur.

Pervaneli korvetler: Lübnan, Mansure, Muzaffer, Sinop, İzmir, Edirne, Bursa.

Pervaneli naviler: İskenderiye, Zuhâl, Meriç, Utarit, Beyrut, Seddül-bahir.

Pervaneli dubalar: Sayyah, Musul.

Silâhlı dubalar: İstanköy, Yalıköşkü, Aynalı-kavak, Şevket-nüma, Sünne, Varna.

Bu donanmadan batan gemiler de şunlardır:

Lutfu-celil: 1877-78 savaşında, 11 Mart 1877 tarihinde Tuna'da Maçin önünde topçu ateşiyle...

Seyfi: aynı savaşta 24 Mayıs 1877 de Tuna'da mayna çarparak Ertuğrul firkateyni: 18 Eylül 1890 da Japonya'dan dönerken kasırgadan.

Peyki-meserret: 16 Eylül 1889 da Karadeniz'de kayaya çarparak.

E K No. 6

SULTAN HAMİT II DONANMASI

(1876 - 1908)

Sultan Hamit II dönemi, deniz konusunda, henüz belgelerle tespit edilememiş bir dönemdir. Kendisi uzun yıllar donanmayı Haliç'e bağlamakla itham edilmiştir. esasen devlet yönetiminde de "Kızıl Sultan" diye adlandırılmıştır. Lâkin son yıllarda kendisine "Ulu Hakan" denecek ve devlete büyük hizmetler yaptığı iddia edilecektir. Bu kanıda olanların başında Sayın Tarık Yılmaz Öztuna gelir¹⁰². Fransız yazarından da kuvvet alan sayın Öztuna Sultan Hamit'in donanmaya da önem verdiğini ve gemiler yaptırdığını iddia etmiş; 18 Mart 1915 zaferinin de bu hükümdarın yaptırdığı tahkimatla kazanıldığı fikrini ortaya atmıştır.

Bundan ötürü bu hükümdarın deniz ve donanma anlayışına ilişkin belgeleri ortaya koymak zorunludur.

¹⁰² Tarık Yılmaz Öztuna: Türkiye tarihi Cilt. XII S. 205.

Onun lehindeki belgeler şunlardır:

- Tahta gelir gelmez donanmaya kişisel olarak, manevra yaptırması ve bu manevrada bulunması¹⁰⁶;
- 1877-78 barışı konuşulurken “Canımı veririm de donanmamı vermem” demesi¹⁰⁴
- Saraya ve tersaneye yabancı uzman ve işçi getirmesi gerçekten gemi yaptırması, eskileri tadilen onartması¹⁰⁵.

Sultan Hamit'in Saraya getirttiği danışman Amiral iki tanedir: Biri İngiliz amiralı Hobart (Sonra Wood); öteki de Alman Amiralı Ştarki (Sonra Hofmann'dır)¹⁰⁶; tersaneye de, herçeşit millet memuru olarak yüzü geçen yabancı işçi getirmiştir¹⁰⁷. Yarbay Osmana da (Mareşal Tatar Osman) Çanakkale istihkâmlarını yaptırmıştır¹⁰⁸.

Sultan Hamidin aleyhindeki belgeler de şunlardır:

- Sultan Hamit zamanında subaylar günlerini, gemilerde değil Kasımpaşa kahvelerinde geçiriyorlardı¹⁰⁹;
- Sultan Hamit zamanında subaylar strateji ve taktik ilimden habersizdi; gemi komutanlarına Çanakkale'ye nasıl gidileceği 1897 savaşı patladıktan sonra öğretildi¹¹⁰;
- Mürettebat gemilere savaş başladıktan sonra verildi.
- Topların atmaz olduğu, makinaların bozuk olduğu savaşın ilânından sonra anlaşıldı¹¹¹;
- Sultan Hamit donanmayı yoketme politikasına tâbi tuttu¹¹⁵.

Lehteki belgelerle aleyhteki belgelerin kıyaslanmasını otoritelere bırakarak Sultan Hamit II döneminde yaptırılan gemilere geçeceğiz:

1883 yılında: İstanbul tersanesinde Fırat ganbotu yaptırıldı.

¹⁰³ Amiral Mehmet Raşit'in hatıra notları (el yazması)

¹⁰⁴ Başbakanlık arşivinde (tarafımdan Belgelerle Türk tarihi dergisine nakledilmiştir: sayı XII S. 77 ve 78.

¹⁰⁵ Metinde anlatılmıştır.

¹⁰⁶ Bahriye nezareti 1315-1318 salnameleri (deniz müzesinde)

¹⁰⁷ Başbakanlık arşivi yıldız tasnifi.

¹⁰⁸ Mareşal Tatar Osmanın el yazması hatıra notları.

¹⁰⁹ Süleyman Nutku: Ertuğrul Faciası (Eski Türkçe - Deniz müzesinde var).

¹¹⁰ Amiral Mehmet Raşid'in hatıra notları: Türk Tarih Kurumu Belleten: (1897 Osmanlı - Yunan savaşı için yeni belge) Cilt. XXXVI S. 143.

¹¹¹ Donanma komutanı Büyük amiral Hasan Rami: Hatırat

1885 yılında: İstanbul tersanesinde Sultan Aziz zamanında başlatılan ve Nusratiye adı verilen firkateynin yapıyı tamamlandı ve adı "Hamidiye" şeklinde değiştirildi.

1886 ve 1887 yıllarında: İstanbul tersanesinde "Abdülhamit" ve "Abdülmecit" denizaltı gemilerinin monteleri, dalış tecrübeleri yapıldı; sonra her iki gemi diğer donanma gemileri arasına bağlandı.

İstanbul tersanesinde 85 tonluk Seyfi-bahrî, Tîri-zafer, Nâsır, Vesilei-nusret ve Gulyam torpitobotları yapıldı.
616 tonluk İntibah mayn gemisi alındı.

1890 yılında: İstanbul tersanesinde "Heybetnüma" okul gemisi yapıldı Almanya'dan 585 tonluk Pelengi-derya ganbotu satın alındı.

1892 yılında: İstanbul tersanesinde "Şahin" torpito ganbotu yapıldı. 1313 tonluk Lutfu Hümayun korveti ve "Barikai-zafer" ganbotu satın alındı.

1893 yılında: Almanyaya 270 tonluk "Tayyar" torpitobotu yaptırıldı

1894 yılında: Almanya'ya 270 tonluk Berk-efşan torpitobotu ısmarlandı.

1896 yılında: İstanbul tersanesinde 650 tonluk Zuhâl ve Kilidi bahr ganbotlarının yapımına başladı.

1901 yılında: Almanya'ya 145 tonluk Yunus ve Hamidiye torpitobotları ısmarlandı.

1904 yılında: İngiltere'ye 3850 tonluk Hamidiye Amerika Birleşik devletlerine Mecidiye ve İtalya'ya Drama kurvazörleri ısmarlandı;

Mesudiye, Âsarî-tevfik, Avnillâh, Muîni-zafer ve Fethi-bülend gemileri tadilen onarılmak üzere Almanya ve İtalya'ya gönderildi.

İtalyan Fabrikalarına Antalya, Musul, Kütahya, Tokat, Akhisar, Draç, Alpagot, Ankara torpitobotları ısmarlandı. Gemiler hizmete 1906 ve 1907 yıllarında girdiler. Bu gemiler 165 tonluktu.

1905 yılında: Fransa'ya 305 tonluk Taşoz, Samsun, Basra ve Yarhisar küçük muhripleri ile Demirhisar, Sultanhisar, Sivrihisar ve Hamidi-âbat torpitobotları ısmarlandı Almanya'ya 775 tonluk Peyki-şevket ve Berki-satvet gemileri ısmarlandı.

1906 yılında: Almanya'ya Hızır-reis, İsa-reis, Kemal-reis ganbotları ısmarlandı. Bu gemiler 420 tondur. Fransa'ya Kızıldeniz için, 516 tonluk tahta tekneli Preveze, Aydın-reis, Burak-reis, Sakız Ganbotları ısmarlandı. Her iki tip ganbotlar hizmete 1913 yılında girdiler.

Fransa'ya 213 tonluk Malatya, Taşköprü, Nevşehir, Ayıntap, Seddülbahir, Bafra, Gökçedağ, ordu ve 185 tonluk Kastamoni ve Yozgat ganbotları ısmarlandı. Bu gemiler 1908 yılında hizmete girdiler.

EK No. 7

1897 SAVAŞINDA OSMANLI VE YUNAN DONANMALARI

Osmanlı Donanmasından Çanakkale'ye Gidenler :

Donanma Komutanının komuta ettiği birinci filo gemileri:

Hamidiye, Mesudiye, Osmaniye, Aziziye, zırhlı firkateynleri;
Necmi-şevket zırhlı korveti;
Hizber gemisi.

İkinci Filo Komutanı Emrindeki Gemiler :

Orhaniye zırhlı firkateyni;
Hızırrahman ve Mansure Korvetleri;
Mekke, Medine, Hüdeyde silâhlı gemileri,
Mecidiye torpitobotu.

Torpitobotlar Komutanı Emrinde :

29 Torpitobot.

Komodorluklar (Üs Komutanlıkları) Emrinde :

Avnillâh, Muini-zafer, Fethi-bülend zırhlı korvetleri;
7 tane Navi.

Yunan Donanmasından Harekât Yapanlar :

5000 tonluk 3 zırhlı;
biri 2030, öteki 1770 tonluk 2 eski zırhlı;
4 Yardımcı kruvazör;
12 açık deniz Torpitobotu;
19 Torpitobot.

E K No. 8

İKİNCİ MEŞRUTİYETTE DONANMA

(1908 - 1922)

İkinci Meşrutiyetten sonra 1909 yılında ve Donanma Komutanlığı makamı verilen İngiliz amiralı Douglas Camble mevcut savaş gemilerinin elverişlilerinden bir eğitim donanması meydana getirmiş; ötekileri kadro dışı bırakmıştı. Meydana getirdiği donanma aşağıdaki gibi idi ¹¹⁶:

Birinci tümen: Mesudiye zırhlısı, Âsarı-tevfik zırhlısı, Hadmiye kruvazörü, Mecidiye kruvazörü,

İkinci tümen: Avnillâh zırhlı korveti, Fethi-büled zırhlı korveti, Muini-zafer zırhlı korveti, Peyki-şevket torpito kruvazörü, Berki-satvet torpito kruvazörü.

Filotilla komutanlığı: Samsun, Basra, Taşoz, Yarhisar, Sultanhisar, Sivrihisar, Demirhisar, Hamidi-âbat, Akhisar, Draç, Kütahya, Musul, Alpagot, Antalya, Tokat.

1910 yılında Donanma-i Hümayun Muaveneti Milliye Cemiyetinin topladığı para ile Almanyadan adları aşağıda yazılı olan gemiler âsatın alındı ¹¹⁷ ve bu gemiler derhal hizmete girdi. Buna karşılık Avnillâh, Muini-zafer, Fethi-bülend zırhlı korvetleri donanma kuruluşundan çıkarılarak İzmir, Selânik, Beyrut komodorlukları (Üs komutanlıkları) emrine gönderildi:

- 10 000 tonluk Barbaros Hayrettin zırhlısı
- 10 000 tonluk Turgut-reis zırhlısı
- 616 tonluk Muaveneti-milliyeye muhribi
- 616 tonluk Yadigârı-millet muhribi
- 616 tonluk Numunei-hamiyet muhribi
- 616 tonluk Gayreti-vataniye muhribi
- 3 tane askerî nakliye gemisi.

1911 yılında devlet de İngiliz fabrikalarına 23 000 tonluk Reşadiye muharebe gemisini (Zırhlısını) ısmarlamış ve fakat gerekli taksidin zamanında verilememesinden ötürü geminin yapımı gecikmişti. 1913 de de İngiltere'de Berezilya hesabına yapılmakta olan Rio de Janeiro muharebe gemisi satın alınmış; 27 000 ton olan bu gemiye "Sultan Osmanı evvel" adı verilmişti.

Birinci Dünya savaşının çıkması kader haline gelince İngilizler bu gemileri vermeyip kendi donanmalarında kullanmışlardı. Bunların yerine, gene kader Osmanlı Donanmasına 23 000 tonluk “Yavuz Sultan Selim” muharebe kruvazörüyle “Midilli” kruvazörünü kazandıracaktı.

1913 yılında Türk kuvvetlerine yeni 4 de ganbot katılmıştı: 530 tonluk Preveze, Aydın-reis, Burak-reis, Sakız tahta ganbotları 420 tonluk Kemal-resi, İsa-reis, Hızır-reis Saç ganbotları. 1912 yılında 365 tonluk Nusret Mayn gemisi alındı.

E K No. 9

BALKAN SAVAŞINDA TÜRK VE YUNAN DENİZ KUVVETLERİ

Türk Kuvvetleri :

- 10 600 tonluk Barbaros Hayrettin zırhlısı
- 10 600 tonluk Turgutreis zırhlısı
- 10 000 tonluk Mesudiye zırhlısı
- 5 600 tonluk Asarı Tefik zırhlısı
- 3 850 tonluk Hamidiye kruvazörü
- 3 250 tonluk Mecidiye kruvazörü
- 775 tonluk Berki-satvet torpito kruvazörü (Eş gemi Peykişevket Süveys'te idi).
- 616 tonluk Muaveneti-milliyeye, Yadigârı-millet, Numunehamiyet, Gayretivataniye muhripleri.
- 305 tonluk Samsun, Basra, Taşoz, ve Yarhisar muhripleri
- 97 tonluk Demir-hisar, Sultan-hisar, Sivri-hisar, Hamidiâbat torpitobtbları.

Üs ve kıyı savunmasına ayrılan kuvvetler de vardı:

- 2 400 tonluk Avnillâh, Fethi-bülend ve Muini-zafer korvetleri.
- 650 tonluk Zuhul ganbotu
- 585 tonluk Pelengi-derya ganbotu

530 tonluk Marmaris ve Malatya ganbotları
 200 tonluk Yozgat, Nurulbahir, Trabzon, İşkodra, Muhi ganbotları,
 160 tonluk Akhisar, Draç, Musul, Kütahya torpitobotları.
 270 tonluk Ber-keşan ve 200 tonluk Yunus torpitobotları
 2 266 tonluk İclâliye eski zırhlı korveti ile 2 000 tonluk Necmi-şevket korveti de Çatalca Cephesinin yanlarına topçu desteği yapmak için kullanılmıştı.

Balkan savaşında Yunan donanması da aşağıdaki gemilerden kurulu bulunuyordu:

10 160 tonluk Averoff zırhlı kruvazörü
 4 900 tonluk Hydra, Psara, Specia eski zırhlıları.
 980 tonluk Panthir, Jerax, Leon, Aetos muhripleri
 750 tonluk Keravnos, Neagena muhripleri
 400 tonluk Thyella, Sgendomi, Lonchi, Naphratousa muhripleri
 350 tonluk Doxa, Aspis, Niki, Velos muhripleri
 125 tonluk Aigli, Thetis, Daphne, Arethusia, Alcyon, Doris torpitobotları.

Yunan donanmasında ayrıca kıyı savunması için 5 yardımcı kruvazör, 4 silâhlı gemi, 1 denizaltı gemisi, 2 ganbot ve numaralarla anılan 9 eski torpitobot vardı.

E K No. 10

1913-1914 yıllarında inşa halinde ya da satınalma durumundaki

Türk ve Yunan Gemileri:

	Osmanlı Kuvvetleri		Yunan Kuvvetleri	
	Sayı	Tonaj	Sayı	Tonaj
Muharebe gemisi	3	71 500	3	66 000
Muharebe kruvazörü	1	23 000	-	-
Eski zırhlı	-	-	2	26 000
Kruvazör	1	7 000	1	2 000

EK No. 11

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞINDA
TÜRK VE YUNAN KUVVETLERİ

	Türk Kuvvetleri		Yunan Kuvvetleri	
	Sayı	Tonaj	Sayı	Tonaj
<i>Vurucu Kuvvet :</i>				
Muharebe kruvazörü	1	23 000	—	—
Eski zırhlı	3	29 240	2	26 000
Zırhlı kruvazör	—	—	1	10 170
Ağır kruvazör	1	7 000	—	—
Kruvazör	2	6 190	—	—
Torpito kruvazörü	2	1 550	—	—
Muhrip	4	2 480	12	4 360
Küçük muhrip	4	1 220	—	—
<i>Emniyet Kuvvetleri :</i>				
Torpitobot	13	2 113	9	765
Ganbot	12	4 200	—	—
Yardımcı kruvazör	—	—	5	6 000
<i>Mayn Harbi :</i>				
Mayn dökücü	4	800	3	270

E K No. 12

YAKIN TARİH SAVAŞLARINDA BATAN
SAVAŞ GEMİLERİMİZ

1911-1912 Türk - İtalya Savaşında :

2 400 tonluk Avnillâh zırhlı korveti (23 Şubat 1912 tarihinde Beyrut limanında çok üstün bir İtalyan filosunun top ateşiyle)

160 tonluk Ankara torpitobotu (23 Şubat 1912 tarihinde Avnillâh ile beraber)

160 tonluk Alpagot	} Torpitobotları 29 Eylül 1911 de Preveze sularında top ateşiyle ya da kendi kendini batırarak)
160 tonluk Tokat	
160 tonluk Antalya	
200 tonluk Hamidiye	

213 tonluk Ordu	} 7 ve 8 ocak 1912 tarihinde Kızıldeniz'de (Konfide) de Top âteşi ya da kendi kendini yakarak.
213 tonluk Bafra	
213 tonluk Ayıntap	
213 tonluk Refahiye	
213 tonluk Kastamoni	

1912 - 1913 *Balkan Savaşında :*

- 4 700 tonluk Asaritevfik eski zırhlısı: 9 Şubat 1913 tarihinde Karadeniz Kısırkaya mevkiinde karaya oturarak.
 2 800 tonluk Fethi-bülend eski zırhlı korveti: Torpitolararak

1914 - 1918 *Birinci Dünya Savaşında :*

- 10 000 tonluk Barbaros Hayrettin zırhlısı: 7 Ağustos 1915 tarihinde İngiliz denizaltısı tarafından torpitolandı.
 9 200 tonluk Mesudiye eski zırhlısı: 13 Aralık 1914 de İngiliz denizaltısı tarafından Çanakkale Karanlık limanda torpitolandı.
 7 000 tonluk Midilli kruvazörü: 20 Ocak 1918 günü İmroz sularında mayna çarptı.
 3 200 tonluk Mecidiye kruvazörü: 3 Nisan 1915 günü Odessa sularında mayna çarparak (Ruslar çıkardılar ve harp dışı olmalarından sonra bize geri verdiler)
 616 tonluk Yedigâri-millet muhribi: 10 Temmuz 1916 günü İstinye koyunda uçak bombasıyle.
 616 tonluk Gayreti-vataniye muhribi: Varna önünde karaya oturarak.
 305 tonluk Yarhisar muhribi: Darıca önünde Denizaltı torpidosu yiyerek
 97 tonluk Sultanhisar torpitobotu: 17 Nisan 1915 günü Marmara'da denizaltı torpitosu yiyerek
 97 tonluk Demirhisar torpitobotu: 16 Nisan 1915 günü Sakız adası sularında karaya oturarak.
 Nilüfer mayn dökücü gemi: Türkiye'yi savaşa sürükleyen Karadeniz'deki baskın hareketinden geri dönmesi.

İngiliz denizaltı gemileri bir, iki tane de ganbot batırmışlardı.

E K No. 13

İSTİKLAL SAVAŞINDA TÜRK SİLAHLI GEMİLERİ

Türk kuvvetleri Mondros mütarekesi hükümleri gereğince Haliç'te bağlı . . . Yunan kuvvetleri (Birinci dünya savaşındaki kuvvetlerin aynı) Bu savaşta İstiklal uğruna mücadeleye katılan gemiler şunlardır:

Aydınreis ve Preveze ganbotları

Aydınreis ve Preveze

ganbotları	:	510 ton
Rüsumat vapuru No. 4	:	85 ton
Alemdar kurtarma gemisi	:	362 ton
Trabzon şilebi	:	1200 ton (26 Nisan 1922 tarihinde Yunanlılardan zaptedildi)
Samsun şilebi	:	1800 ton 7 Ekim 1922 tarihinde Yunanlılardan zaptedildi)
Motorganbot No.1 ve No. 11:	:	14 ton Rusyadan alındı, 9 Ekim 1921 de Türk bayrağı çekildi.
Gazal gemisi	:	45 ton (6 Ekim 1920 de Ereğli'de el kondu)
Batum vapuru	:	180 ton 13 mart 1921 de yakalandı
Mebruke motoru	:	90 ton (Ereğli'de el kondu)
Arslan motoru	:	12 ton
Amasra, Ereğli motorları	:	100 zer ton. 16 Nisan 1922 de Zonguldak'ta müsadere edildi.
Ayyıldız motoru	:	120 ton 16 Eylül 1920 de Aydınreis ganbotu yakaladı.
Zonguldak motoru	:	
İninü motoru	:	49 ton 1 Nisan 1921 günü Sinop'ta müsadere edildi.
Filya motoru	:	28 Haziran 1920 günü Giresun'da zaptedildi.
İkdam motoru	:	15 ton
Hüdaverdi motoru	:	6 ton
Selâmet mvtoru	:	13 Aralık 1920 de Rize'de müsadere edildi.
Derya motoru	:	8 ton
Keşşaf motoru	:	
Tecrübe motoru	:	

E K No. 14

1923 YILINDA TÜRK VE YUNAN DENİZ KUVVETLERİ

— *Türk Kuvvetleri :*

1930 yılına kadar Yavuz muharebe kruvazörü onarılmadığı ve Turgutreis zırhlısı da hizmette çok kısa süre bırakıldığı için donanma aşağıdaki şekilde tekmil deniz tarihimizin en küçük donanması halinde idi:

- 3 850 tonluk Hamidiye kruvazörü
- 3 250 tonluk Mecidiye kruvazörü
- 750 tonluk Peyk ve Berk torpito kruvazörleri
- 305 tonluk Taşoz, Basra ve Samsun muhripleri
- 420 tonluk İsa-reis, Kemal-reis, Hızır-reis ganbotları
- 616 tonluk İntibah (sonra Uyanık) Mayn gemisi
- 365 tonluk Nusret mayn gemisi.

— *Yunan Kuvvetleri :*

(Balkan savaşındaki kuvvetler)

E K No. 14

1935 YILINDA TÜRK VE YUNAN DONANMALARI

— *Türk Kuvvetleri :**Vurucu Kuvvet :*

Muharebe kruvazörü	1	23 000	—	—
Zırhlı kruvazör	—	—	1	10 118
Kruvazör	2	6 190	1	2 115
Torpito kruvazörü	2	1 550	—	—
Muhrip	4	4 900	8	9 452
Küçük muhrip	3	900	2	550
Denizaltı gemisi	5	3 330	6	4 400

Emniyet Kuvvetleri :

Karakol gemisi	—	—	5	1 200
Torpitobot	3	—	4	580
Avcıbotu	3	90	—	—

Mayn Harbi

Mayn dökücü	4	1 850	4	1 755
Mayn tarayıcı	3	1 548	?	?

E K No. 15

1935 YILINDA TÜRK VE YUNAN DENİZ KUVVETLERİ

- 23 000 tonluk Yavuz muharebe kruvazörü
 1 250 tonluk İtalyan yapısı Adatepe, Kocotepe muhripleri
 1 206 tonluk İtalyan yapısı Zafer ve Tınaztepe muhripleri
 1 150 tonluk İtalyan yapısı Dumlupınar denizaltı gemisi
 940 tonluk İtalyan yapısı Sakarya denizaltı gemisi
 763 tonluk Alman yapısı Gür denizaltı gemisi
 518 tonluk Hollanda yapısı Birinci İnönü ve İkinci İnönü denizaltı gemileri
 3 850 tonluk Hamidiye kruvazörü
 3 250 tonluk Mecidiye kruvazörü
 775 tonluk Pey ve Berk torpito kruvazörleri
 30 tonluk İtalyan yapısı Doğan, Martı - Denizkuşu avcıbotları
 616 tonluk Uyanık mayn gemisi
 365 tonluk Nusret mayn gemisi
 420 tonluk Hızırreis, İsareis, Kemalreis ganbotları (Mayn tarayıcı olarak kullanılmakta).
 Tersane yapısı Bora, Kadırga, Şimşek, Yıldırım, Tayfun hücumbotları.

- Yunan Kuvvetleri :

- 10 160 tonluk Giorgios Averoff zırhlı kruvazörü.
 2 115 tonluk Helle kruvazörü
 1 350 tonluk Hydra, Psara, Epetsai, Konduriotis muhripleri
 980 tonluk Pantihir, Aetos, Leon, Jerax muhripleri
 400 tonluk Thyella, Sfendomi muhripleri
 350 tonluk Aspis, Niki torpitobotları
 125 tonluk Aigil, Alcyon, Arethus, Doris torpitobotları
 700 tonluk Nereus, Proteus, Triton, Glankas denizaltı gemileri
 775 tonluk Papanigolis Denizaltı gemisi
 5 karakol ve 4 mayn dökücü gemi.

E K No. 16

1950 YILINDA TÜRK VE YUNAN DENİZ KUVVETLERİ

- *Türk Kuvvetleri*

- 23 000 tonluk Yavuz muharebe kruvazörü
- 1 360 tonluk İngiliz yapısı Sultanhisar, Demirhisar, Muavenet ve Gayret muhripleri
- 1 630 tonluk Amerikan yapısı Gelibolu, Giresun, Gaziantep, Gemlik muhripleri
- 1 526 tonluk Amerikan yapısı Birinci İnönü, İkinci İnönü, Gür, Sakarya, Dumlupınar, Sakarya denizaltı gemileri
- 1 228 tonluk Alman yapısı Saldıray ve Yıldıray denizaltı gemileri
- 861 tonluk İngiliz yapısı Burakreis, Oruçreis, Muradreis denizaltı gemileri
- 775 tonluk Peyk ve Berk gemileri (Mayn dökücü olarak kullanılıyor)
- 350 tonluk İngiliz yapısı Sivrihisar ve Yüzbaşı Hakkı mayn dökücü gemiler
- 365 tonluk Nusret mayn dökücü gemi
- 650 tonluk Alanya, Ayvalık, Antalya, Amasra, Ayancık mayn tarama gemileri
- 890 tonluk İngiliz ya da Amerikan yapısı Çardak, Çarşamba, Çandarlı, Çeşme, Ereğli, Erdemli, Edincik, Edremit mayn tarama gemileri.
- 215 tonluk Amerikan yapısı Kuşadası, Kirte, Kaş, Kerempe, Kilimli, Kozlu, Kemer, Karamürsel mayn tarama gemileri
- 250 tonluk İngiliz yapısı Bafra, Bandırma, Bartın mayn tarama gemileri
- 100 tonluk Kavak ve Çanak mayn tarama botları
 - 8 tane avcıbotu
 - 8 tane liman savunma botu
 - 8 tane mayn tarama motoru

- Yunan Kuvvetleri :

- 7 283 tonluk İtalyan yapısı Helle kruvazörü
 1 375 tonluk İngiliz yapısı Navarinon, Salamis muhripleri
 1 050 tonluk İngiliz yapısı Themistocles, Crete, Aegeon, Misoulis, Pindos, Kanaris, Hasting, Adrias muhripleri.
 721 tonluk İngiliz yapısı Xifias, Amafitriti muhripleri.
 735 tonluk İngiliz yapısı Argonaftis, Delphin, Pipinas denizaltı gemileri.
 1 040 tonluk İngiliz yapısı Armatolos, Navmachos, Polemistis, Pyrpoltis korvetleri
 1 020 tonluk İngiliz yapısı Apostolis, Sokhtouris, Kriezis, Tombaziz korvetleri
 250 tonluk İngiliz yapısı Andros, Argyrokastron, Chimarra, Korytsa, Mikonos, Syros, Tepleni, Tinos mayn tarama gemileri
 223 tonluk Amerikan yapısı Afroessa, İlhaki, Kalumnos, Karteria, Kefallinia, Kerkyra, Lefkos, Leros, Paralos, Patmos, Paxi, Salaminia, Simi, Zakynthos mayn tarama gemileri.
 Yunan donanmasında ayrıca 7 ganbot, 10 liman savunma botu, 14 avcıbotu vardı.

E K No. 17

1972 YILINDA TÜRK VE YUNAN DENİZ KUVVETLERİ

- Türk Kuvvetleri :

- 3 000 tonluk Amerikan yapısı Adatepe, Kocatepe, Tınaztepe, Muavenet, Zafer muhripleri
 2 050 tonluk Amerikan yapısı İçel, İskenderun, İstanbul, İzmir, İzmit muhripleri
 1 810 tonluk Amerikan yapısı Gaziantep, Gemlik, Giresun, Gelibolu muhripleri
 1 526 tonluk Amerikan yapısı Birinci İnönü, İkinci İnönü, Sakarya, Çanakkale, Cerbe, Hızırreis, Pirîreis, Preveze, Turgutreis denizaltı gemileri

- 160 tonluk Alman yapısı, Kartal, Şimşek, Pelikan, Meltem, Denizkuşu, Kasırğa, Atmaca, Albatros, hücumbotları
- 70 tonluk Doğan, Martı hücumbotları ısmarlanmış durumda roket atan iki hücumbotu
- 280 tonluk Amerikan yapısı Akhisar, Demirhisar, Koçhisar, Sivrihisar, Sultanhisar, Yarhisar refakat gemileri
- 1 882 tonluk Nusret mayn dökücü gemi (Amerikan yapısı)
- 743 tonluk Amerikan yapısı Marmaris, Meriç, Mürefte, Mordoğan, Mersin mayn dökücü gemileri
- 540 tonluk Amerikan yapısı Mehmetcik mayn dökücü gemi
- 390 tonluk Amerikan yapısı Tirebolu, Tekirdağ, Trabzon, Terme mayn tarayıcı gemiler
- 320 tonluk Amerikan yapısı Samsun, Sapanca, Sarıyer, Saros, Seddülbahir, Selçuk, Seymen, Sığacık, Silifke, Sinop, Sürmene, Sincan mayn tarayıcı gemiler

Türkiye Cumhuriyeti donanmasında ayrıca 42 çıkarma vasıtası, 4 karakol gemisi, 2 hidrograf gemisi, 2 yatak gemisi vardır. 1955-60 yılları arasında İngiltere'den Mareşal Fevzi Çakmak tipi dört muhrip satın alınmış ise de Amerika'dan büyük muhrip alınmasından sonra bunlar da kadro dışı bırakılmıştır.

Yunan Kuvvetleri :

- 2 100 tonluk Amerikan yapısı Aspis, Lnchi, Navarinon, Sfendomi, Theella, Velos, Themistocles muhripleri
- 1 525 tonluk Amerikan yapısı Glankos, Triania, Poseidom denizaltı gemileri
- 1 700 tonluk Amerikan yapısı Niki, Doxa muhripleri
- 1 240 tonluk Aetos, Lerox, Leon, Panthir firkateynleri
- 1 030 tonluk Armatolos, Mahitis, Navmaches, Polemitis, Pypralitis korvetleri
- 220 tonluk Calypso, Eunice, Komotothi, Nausthi roket atan hücumbotları
- 8 tane klasik hücumbotu.
- 720 tonluk Aktion, Amvraika mayn dökücü gemiler.
- 20 tane 330 tonluk mayn tarayıcı gemi

Yunan donanmasının denizasıırı savaşı için hazırladığı çıkarma gemileri 14 tanedir. Türkiye'nin bu tip 42 vasıtası toplam olarak 2 000 ton ettiği halde Yunanistan'ın 15 gemisi 16 668 ton etmektedir. Demek ki Yunan donanması, Türkiye'ye oranla, daha kısa zamanda daha pek çok kuvvet taşımak imkânına sahiptir. Sadece Türkiye lehine olan konu denizasıırı hedeflerin Türk kıyılarına daha yakın bulunmasıdır.

Yunan donanmasının çıkarma gemileri şunlardır:

1 653 tonluk İkaria, Lesbos, Rodos, Syros

1 625 tonluk Chios, Limnos, Samos

743 tonluk İpopliarkhos, Crystolidis, Roniolos, Grigoropoulos, Merlin, Roussen, Tournos.